

Jaargang 41

Nummer 5

September 2010

Prijs € 6,20

Jong geleerd,
oud gekozen

Maatschappij & Politiek

Vakblad voor
Maatschappijleer

Gastlessen voor MBO over politiek en verkiezingen

Gaan uw leerlingen bij de Provinciale Statenverkiezingen op 2 maart 2011 voor het eerst naar de stembus? Het Instituut voor Publiek en Politiek (IPP) heeft dit schooljaar een aanbod van gastlessen dat zich richt op deze groep leerlingen.

Enthousiaste gastdocenten van het IPP komen naar uw school voor het geven van lessen over politiek, stemmen en verkiezingen. En wat verandert er nog meer als je 18 wordt? Ook die vraag beantwoorden onze gastdocenten samen met uw leerlingen. De lessen richten zich op het MBO.

U kunt kiezen uit lessen met verschillende thema's:

- Stemmen en de stemprocedure
- Hoe kun je zelf invloed uitoefenen?
- Rollenspel provinciale politiek
- Rollenspel lokale politiek
- Politieke partijen
- Europa

In alle lessen wordt kennisoverdracht gecombineerd met interactieve werkvormen. De gastdocenten geven per dag op één school minimaal twee en maximaal vijf lesuren. De gastlessen beginnen niet voor 9.00 uur. U vindt meer informatie over de gastlessen en de wijze waarop u gastlessen kunt aanvragen op:

WWW.POLITIEKINDEKLAS.NL

Zojuist verschenen:

Handboek vakdidactiek maatschappijleer

door Ton Olgers, Rob van Otterdijk, Gerard Ruijs, Jan de Kievit en Lieke Meijs

Maatschappijleer is een belangrijk vak. In een tijd waarin vertrouwen van de burger in de politiek vaak ter discussie staat is het des te belangrijker dat leerlingen worden toegerust met denkgereedschap waarmee ze zelfstandig en adequaat leren oordelen over maatschappelijke vraagstukken. In dit boek wordt een aantal kwesties behandeld rond het leren van maatschappijleer. Benadrukt wordt dat leerlingen altijd met bepaalde voorkennis en affecties over onderwerpen de les binnenkomen. Hoe kunnen docenten maatschappijleer daarmee leren omgaan? Hoe behandel je gevoelige onderwerpen in de klas? Hoe pak je waarde-educatie aan? Hoe vermijd je dat je eigen politieke voorkeur als docent een te grote rol speelt in de klas? Hoe kan je ervoor zorgen dat er niet alleen wordt geleerd voor de toets, maar dat het leren betekenisvoller wordt en de kennis later gebruikt kan worden in nieuwe situaties?

Het boek verschaft kennis over en inzicht in leerprocessen van maatschappijleer en daagt studenten en docenten uit daar zelf vorm aan te geven. Niet zelden worden maatschappijleerlessen bepaald door wat de lesmethoden bieden. De auteurs zijn voorstanders van diverse vormen van leren met meer vakdidactische variatie. Met dit boek hopen zij de kwaliteit van het maatschappijleeronderwijs een impuls te geven.

Het *Handboek vakdidactiek maatschappijleer* is een uitgave van het Landelijk Expertisecentrum Mens- en Maatschappijvakken en het Instituut voor Publiek en Politiek, telt 457 pagina's en kost € 34,95. ISBN 978 90 6473 435 9. Te bestellen via bestel@publiek-politiek.nl.

Redactioneel

Examens, verkiezingen, voorafgegaan door scholierenverkiezingen, formatie: maatschappijleerdocenten moesten vlak voor de zomervakantie nog een keer pieken. Gelukkig was het meeste voetbal zo saai dat daar geen mentale energie aan verloren hoefde te gaan.

Die examens beoordelen onze besprekers tamelijk positief. Dat is mooi, maar het is wel jammer dat de havisten een stevige bijtelling nodig hadden om aan een redelijk resultaat te komen.

Vmbo'ers klaagden over het moeten rekenen bij een maatschappijleer-examen. Is die klacht terecht? Je moet ook lezen en schrijven. Is rekenen niet ook een algemene basisvaardigheid, waarvan mag worden verwacht dat examenkandidaten, vmbó'ers inclusief, die tot op onderscheiden niveaus beheersen? Me dunkt van wel. Meer oefenen dus, liefst in samenwerking met vakken die dat tot hun hoofdtaken rekenen. Van de havisten die als eerstejaars bij mijn lerarenopleiding Maatschappijleer opduiken is een flink deel maar een millimeter verwijderd van totale ongecijferdheid en eerlijk gezegd vind ik dat schandalig.

Eens temeer bewezen de Scholierenverkiezingen dat ze trends in de echte verkiezingen voorspellen. De peilers onderschatten de PVV-winst schromelijk. Tip aan De Hond en Synovate: betrek de uitslag van de Scholierenverkiezingen in jullie berekeningen.

Als ik dit schrijf hebben we nog steeds geen kabinet. Wordt het paars? Als het paars wordt en het wordt een kabinet dat stabiel blijkt, dan krijgt Maatschappijleer het nog moeilijker het verschil tussen links en rechts uit te leggen... waarmee ik niet wil zeggen dat de informateurs er daarom maar de brui aan moeten geven.

Hans van der Heijde

Inhoud

Besturen is een vorm van sociale dienstplicht	4
<i>Interview met teruggetreden NVLM-voorzitter Arthur Pormes</i>	
Examenvak Wismijleer in de maak?	6
<i>Recensie vmbo-kb-examen Maatschappijleer 2 2010</i>	
Vijf vragen over criminaliteit	8
Een pittige opgave	9
<i>Recensie vmbo-gl/tl-examen Maatschappijleer 2 2010</i>	
De havo kreeg niets cadeau	11
<i>Recensie havo-examen Maatschappijwetenschappen 2010</i>	
Leuk of saai examen?	13
<i>Recensie vwo-examen Maatschappijwetenschappen 2010</i>	
Jong geleerd, oud gekozen	16
<i>Verkiezingsdebat op Voorburgs college</i>	
Net echt	17
<i>Scholierenverkiezingen bewegen mee met echte uitslag</i>	
RUBRIEKEN	
Grom	12
De werkvloer	15
<i>De finale</i>	
Geknipt	19
Ingezonden	20
Lesmateriaal	21
<i>Kiezen of stelen?</i>	
Recensies	24
<i>De Formatie Dossier Maatschappijleer</i>	
NVLM	26
Gesignaleerd	27

Besturen is een vorm van sociale dienstplicht

Lieke Meijs

Acht jaar gaf Arthur Pormes leiding aan wat betiteld werd als 'beste bestuur van de Nederlandse Vereniging van Leraren Maatschappijleer (NVLM) sinds jaren'. Hij slaagde erin een verdeelde en verlamde vakvereniging in korte tijd te transformeren tot een dynamische club, waar menig zustervereniging jaloers op is. Zijn talent op het gebied van lobbyen en organiseren levert een waslijst aan resultaten op. Helaas maakte hij in februari tijdens de Docentendag bekend de voorzittershamer neer te leggen. *Maatschappij & Politiek* sprak met hem.

Lieke Meijs: Waarom koos je voor deze bestuursbaan in 2002?

Arthur Pormes: 'Voor mij was het vanzelfsprekend dat ik op enig moment mijn steentje aan de ontwikkeling van het vak zou bijdragen. Ik beschouw bestuurswerk in een vereniging als een vorm van sociale dienstplicht die alle leden zouden moeten vervullen. Mijn vakcollega's die mij hebben opgeleid, en ook mijn collega's op school gaven hierin het goede voorbeeld. Zij vervulden allen functies in bestuur en commissies vanuit de NVLM.

Ik heb de verzoeken tot toetreden tot het bestuur twee keer afgehouden, omdat ik het erg druk had door aanstellingen op meerdere scholen en lange reistijden. In 2001 verhuisde ik naar Breukelen, omdat ik daar bij Brokledede [Regionale Scholengemeenschap Brokledede, red.] inmiddels een volledige

baan had. Naast alle uren Maatschappijleer werd ik daar leerjaarcoördinator van havo-3/4/5. Ik was niet meer elke dag vier uur kwijt aan reizen en kreeg daardoor tijd voor bestuurswerk in de NVLM. Begin 2002 begon ik daarmee. Eind 2002 ontstond een acute noodsituatie toen het oude bestuur 'uit elkaar viel'. De extra ledenvergadering, die toen bijeengeroepen werd, benoemde het interimbestuur en daar ben ik leiding aan gaan geven.'

Welke richting koos dit bestuur?

'Er was zeker sprake van een omslag in aanpak in vergelijking met het oude bestuur. We wilden niet wachten met stelling nemen tot de formele politieke besluitvorming over de positie en de inhoud van het vak was afgerond. We wilden proactief zijn. Al bij de eerste signalen van nieuwe plannen inzake het

vak reageerden we, via brieven aan het ministerie en e-mails naar Kamerleden, maar ook in de media, of het nu ging over plannen om een 5 voor Maatschappijleer al als voldoende te beschouwen of de invoering van het combinatievak. We waren dan ook heel trots op het artikel van Gerard Ruijs, Wout Ultee en Erik de Gier in *de Volkskrant* aan de vooravond van het Kamerdebat over de aanpassingen in de profielen per 2007.¹ Mogelijk heeft dit artikel bijgedragen tot de beslissing om het vak Kunst niet verplicht te stellen in het profiel Cultuur en Maatschappij en daarmee de weg te openen tot het profielkeuzevak Maatschappijwetenschappen. De achterban hielden we goed op de hoogte door te starten met de e-mailnieuwsbrief. Ook mobiliseerden we meer dan vroeger steun van sociale wetenschappers en hun verenigingen.

Dit snelle opereren kon alleen dankzij een groot onderling vertrouwen van de bestuursleden, met ieder zijn rol en bijbehorende kwaliteiten. We hadden een goede brievenschrijver in ons midden, een stevige financiënman en ook goede lobbyisten. Van grote, inhoudelijke meningsverschillen over de richting die het met Maatschappijleer en Maatschappijwetenschappen uit zou moeten gaan was geen sprake. Vanuit het bestuur werden deskundigen voorgedragen voor bijvoorbeeld de Commissie Schnabel en in die mensen hadden we alle vertrouwen.'

Wat voor leiderschapstype ben jij?

'Dat is moeilijk over jezelf te zeggen, Tja, ik verwelkom de mensen op de Docentendag en ben daarmee wel een beetje het visitekaartje van de NVLM. Jouw suggestie dat ik de ideale docent Maatschappijleer vertegenwoordig – als variant op de ideale schoonzoon – gaat me iets te ver. Ik ben niet iemand die graag conflicten opzoekt, al ga ik ze ook niet uit de weg. Ik heb geprobeerd van het bestuur vooral een team te maken, waarin alle leden taken krijgen die leuk en leerzaam zijn. Hard werken in een ontspannen, informele sfeer. Misschien is dat ook wel typisch voor een vrijwilligersbestuur.'

Wat waren de hoogtepunten en waren er ook dieptepunten in deze bestuursperiode?

'Hoogtepunten genoeg: het feit dat we Paul Schnabel wisten over te halen om voorzitter te worden van de commissies die het nieuwe programma gingen uitwerken en dat er op ons initiatief nu ook een gammacanon in *de Volkskrant* staat. Een ander hoogtepunt is dat we er in zijn geslaagd om de sociologen- en politicologenverenigingen samen om de tafel te krijgen en ze warm te maken voor het vak en ons jaarlijkse hoogtepunt niet te vergeten: de landelijke Docentendag Maatschappijleer met onze nadruk op wetenschappelijke kennis door de lezingen van spraakmakende wetenschappers en praktische verwerking door de presentaties van lesmaterialen.

Oud- NVLM-voorman Arthur Pormes (Foto: Bob Karhof)

Een hoogtepunt is de gammacanon in de Volkskrant

Als bestuur heb je wel een lange adem nodig om zaken te bereiken. Sinds de invoering van de Tweede Fase in 1998 staat de positie van het vak Maatschappijleer op havo/vwo onder druk, door voorstellen als het combinatievak Geschiedenis/Maatschappijleer en door de marginalisering van het profielvak tot een plaats in de vrije ruimte. Nu zijn we eindelijk zover dat aan deze onzekere situatie een einde is gekomen. Maatschappijleer in het gemeenschappelijk deel van de Tweede Fase. Als de *pilot* met het nieuwe examenprogramma Maatschappijwetenschappen succesvol verloopt, wordt het landelijk in 2016 ingevoerd. Dan zijn we bijna twintig jaar verder.

Eenzelfde volharding is nodig ten aanzien van de invoering van de burgercompetenties in het mbo. Het NVLM-bestuur is blijven hameren op de kennisinhoudelijke component. Dat heeft ertoe geleid dat de staatssecretaris

tot twee keer toe expliciet tegen de MBO Raad heeft gezegd dat zij de NVLM beter bij de beleidsvoorstellen moest betrekken. Dit dossier is ook nog steeds niet afgerond.

De start van dit bestuur was het gevolg van een dieptepunt, een scheuring in het bestuur, maar daarna is het steeds bergopwaarts gegaan.

Minder tevreden ben ik over het aantal leden: we hebben nu 550 leden. Weliswaar hebben zich tussen 2002 en nu veel nieuwe leden aangemeld, maar we hebben ook leden van de lijst moeten afvoeren wegens het niet betalen van lidmaatschapsgeld. Het is jammer dat de organisatiegraad overal afneemt. Vroeger werd iedereen die les ging geven lid van zijn eigen vakvereniging. We hebben het geprobeerd door een mooie website te maken waarop je je direct als lid kunt aanmelden, en door vmbo-docenten over te halen om lid te worden.'

Wat zou je doen in een leven zonder Maatschappijleer/ Maatschappijwetenschappen?

'Ik kan me dat haast niet voorstellen, mijn hele leven is ermee verweven. Dan maar geschiedenisdocent, dat lijkt me ook een eerbaar beroep, of misschien wel advocaat. Ik ben echter nog lang

niet uitgekeken op het onderwijs. Nu ik als vakdidacticus aan de Universiteit Leiden werk, kijk ik ook weer anders tegen mijn eigen lessen aan en ga daar weer dingen aan verbeteren.

In het bestuur ben ik nu *bestuurslid-zonder-portefeuille*, een soort Bert Koenders zeg maar. Op verzoek blijf ik nog, vooral met het oog op de vele contacten die ik in de afgelopen acht jaar heb opgebouwd, maar ik ben ervan overtuigd dat ze het zonder mij ook prima zullen redden.' ◀

Noot

1. www.volkskrant.nl/archief_gratis/article1220381.ece/Stop_profielen_niet_vol_met_meer_vakken

– Ingezonden mededeling –

Op 2 maart 2011 zijn de verkiezingen voor Provinciale Staten. De Eerste Kamer brengt een gratis lesbrieftje uit over de rol van de Eerste Kamer en het effect van een stem bij deze verkiezingen op de samenstelling van de Eerste Kamer. Zie voor meer informatie de flyer bij dit nummer.

Examenvak Wismijleer in de maak?

Micha Elout

Is het zo lastig om examenopgaven te maken? Zeventig procent van de vragen voor vmbo-kb is vrijwel identiek aan die van vmbo-tl en die vaststelling wordt bevestigd door het verslag van de examenbespreking van de Nederlandse Vereniging van Leraren Maatschappijleer (NVLM). Micha Elout legt zijn vmbo-tl'ers altijd andere vragen voor dan aan zijn vmbo-kb'ers, want het verschil in niveau moet worden gerespecteerd. Wat zou er gebeuren als het vwo-examen voor bijna driekwart een kopie zou zijn van het havo-examen?

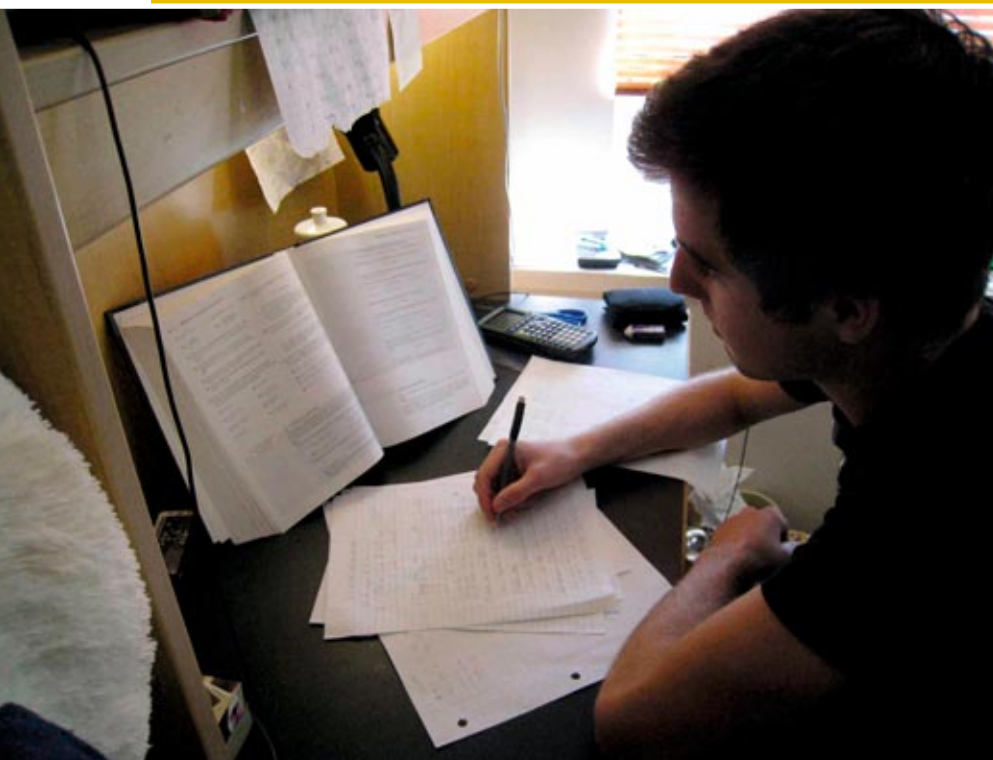
Kaderberoepsgerichte leerlingen hebben het niet zo op lezen tijdens een toets; misschien zijn het de zenuwen. Ze lezen snel en alleen wat zij noodzakelijk vinden. Een voorbeeld hiervan is vraag 4 (zie kader). Als er gevraagd wordt naar een vonnis dan schrijven ze op wat ze achter het woord vonnis zien staan: 'Zo, volgende vraag...'. Dan komen ze bij vraag 6. 'Jemig, die tekst is nog veel langer... Moet ik dat helemaal gaan lezen? Maar zo duurt het uren voor ik mijn examen af heb! Pfff...'. Deze, op zichzelf hele goeie en mooie vraag valt hierdoor in het water. De vraag is of al die teksten nu zo relevant zijn voor de vragen? Zo lijken tekst 7 bij vraag 10 en ook de teksten 20 en 25 niet erg van belang.

Wismijleer

Enkele vragen verder wordt men met de grootste bron van ergernis geconfronteerd: het smijten met cijfers en zelfs het vragen naar cijfers. Op het Montessori College in Groesbeek wordt net geprobeerd de zwakke wiskundebroeders en -zusters te helpen door ze Maatschappijleer 2 aan te bieden. Vaak zijn deze leerlingen juist erg goed in Maatschappijleer. Tabel 2 en de bijbehorende vraag 25 kan nog wel door de vingers worden gezien (voor tabel zie pagina 10). Een leerling kan (te) makkelijk zien dat de ChristenUnie meer vrouwelijke actievellingen telt. Vraag 28 is een leuke vraag maar een ware valkuil. Deze vraag toetst niet de aanwezige kennis (weten hoeveel leden de Eerste Kamer heeft), maar of ze kunnen optellen en aftrekken (zie kader).

Vraag 36 is helemaal idioot. Waar staat in de eindtermen dat leerlingen procenten moeten kunnen uitrekenen? Voor heel veel mensen lijkt deze vraag niet ingewikkeld, maar sommige leerlingen zullen hier zeker op hebben zitten zweten: 'Als één op de tien Nederlanders vindt dat het koningshuis moet worden afgeschaft, is dat dan gelijk aan 10 procent?'. Velen zien dit gelijk, maar sommige kaderleerlingen moeten dit daadwerkelijk uitrekenen (volgend jaar zal ik mijn leerlingen aanraden hun rekenmachine mee te nemen).

Het is begrijpelijk dat men vindt dat het slecht is gesteld met het rekenonderwijs in Nederland, maar zo lang Wiskunde niet verplicht is in combinatie met Maat-

De rekenmachine ligt al binnen handbereik voor het examen van volgend jaar (foto: Wikimedia)

Zou het rekenen een slinkse voorbereiding op Wismijleer zijn?

schappijleer hoeft voor Maatschappijleer niet te worden gerekend; of zou dit een slinkse voorbereiding zijn om ons klaar te stomen voor een nieuw vak: Wismijleer?

Spotprenten

Na de wiskunde volgt andere abstractie. Een spotprent analyseren kan nogal

abstract zijn. Vmbo-t-leerlingen kunnen dit vaak wel aan. Ook vmbo-kb-leerlingen zouden hierover iets uitgelegd moeten krijgen, maar beter is het dan te houden bij simpele spotprenten die dicht bij de leefwereld van de leerlingen staan. Vraag 26 komt daar nog wel redelijk bij in de buurt, maar de spotprent bij vraag 37 is te abstract voor de leerlingen. Ter afsluiting volgen twee complimenten. Ten eerste is de combinatie van vraag en tekst mooi gedaan. Leerlingen maken gebruik van een tekst bij de beantwoording van vragen. Zo moeten de leerlingen bij vraag 39 kenmerken van belangengroepen uit de tekst halen. Ten tweede zijn de teksten goed uitgekozen. De teksten zijn interessant voor de leerling en sluiten vaak aan bij de belevingswereld van die leerling.

Vraag 17 (zie kader) is voorbeeld van een goede examenopgave. De tekst over een kaasroof is grappig en laat de leerling goed van zijn kennis gebruikmaken om de roof te verklaren.

Op naar het examen van 2011 waarbij Wiskunde weer een apart vak wordt, dwaalteksten worden weggelaten en een goede koppeling tussen vragen en interessante teksten wordt doorgezet. ◀

Micha Elout is als docent verbonden aan het Montessori College in Groesbeek (vmbo b t/m vmbo k, derde en vierde klas).

Wilt u op dit artikel reageren, stuur dan een e-mail naar: menp@publiek-politiek.nl.

Tekst 3 – Een jeugdrechtszaak in Almelo

Delict: onder andere poging tot diefstal met geweld tegen een bejaard paar in Haaksbergen, december 2007.

Verdachte: jongen, 15 jaar

Vonnis: 69 dagen cel, waarvan 30 voorwaardelijk, begeleiding van de reclasering, werkstraf van 28 uur vanwege een eerder strafbaar feit.

De slachtoffers – een ouder echtpaar – zullen het nooit meer vergeten. Drie jongens in donkere kleding belten aan, een willekeurige woning, een gewone straat in Haaksbergen, een koude decemberdag. Ze slaan de man die in de zeventig is, hard in het gezicht en kijken wat ze kunnen stelen. Eén van de jongens stond deze week terecht, vijftien jaar oud. Hij heeft 39 dagen in voorlopige hechtenis gezeten en een zwaar heropvoedingstraject bij de jeugdreclasing gevolgd. Het is typisch voor de Almeloëse aanpak: bekennende verdachten beginnen al aan een taak- of leerstraf voordat vonnis is gewezen.

Naar: De Twentsche Courant Tubantia, 12 september 2008

Vraag 4

De rechter heeft aan het einde van de rechtszaak het vonnis uitgesproken. Hoelang moet de 15-jarige jongen direct na afloop van de rechtszaak nog in hechtenis?

- A. 0 dagen, want hij heeft al 39 dagen in voorlopige hechtenis gezeten.
- B. 30 dagen, maar als hij zich niet goed gedraagt, moet hij 69 dagen zitten.
- C. 39 dagen, want hij heeft al 30 dagen voorwaardelijk in de cel gezeten.
- D. 69 dagen, maar als hij zich goed gedraagt, mag hij na 39 dagen naar huis.

Tekst 12 – Celstraffen na grote kaasroof

Vijftien maanden voor diefstal van 29.000 kilo kaas in Zeewolde LELYSTAD – De rechtbank in Lelystad heeft gisteren celstraffen opgelegd voor een grote kaasroof bij een transportbedrijf in Zeewolde. De twee hoofdverdachten kregen 15 maanden gevangenisstraf, waarvan drie voorwaardelijk. Vijf andere verdachten zijn veroordeeld tot werkstraffen tussen de 40 en 240 uur. Magazijnmedewerkers ontvreemdden eind 2007 gedurende enkele maanden in totaal 29.000 kilo kaas. Die kaas had een waarde van bijna 1 miljoen euro en werd door de verdachten doorverkocht op de markt en aan handelaren.

Naar: de Stentor, 24 september 2008

Vraag 17

Welke verklaring voor crimineel gedrag past het beste bij het gedrag van de magazijnmedewerkers in tekst 12?

- A. Criminaliteit is een aangeboren eigenschap.

- B. Criminaliteit is een gevolg van gebrek aan maatschappelijke bindingen.
- C. De gelegenheid maakt de dief.
- D. De samenleving wordt steeds anoniemer.

Tekst 19 – Toetsing aan de Grondwet onverwacht iets dichterbij

De senaat stemde gisteren met één stem verschil voor een initiatiefwet die de burger het recht geeft wetten te laten toetsen aan de Grondwet. In een stemming heeft de senaat zich uitgesproken voor een initiatiefwetsvoorstel van mevrouw Halsema. Uitslag: 37 voor, 36 tegen.

Het voorstel van Halsema geeft burgers de mogelijkheid naar de rechter te stappen om te laten bepalen of wetten in overeenstemming zijn met de Grondwet.

Naar: NRC Handelsblad, 3 december 2008

Vraag 28

De Senaat (= de Eerste Kamer) telt een bepaald aantal senaatsleden. Uit de stemmingsuitslag blijkt dat niet alle senaatsleden bij de stemming aanwezig waren.

Hoeveel senaatsleden waren afwezig?

- A. 2 leden
- B. 3 leden
- C. 27 leden
- D. 77 leden

(Bron: Examen vmbo-kb Maatschappijleer 2, eerste tijdvak, 26 mei 2010)

Criminoloog Paul Nieuwbeerta

Vijf vragen over criminaliteit

Voormalig maatschappijleerdocent Paul Nieuwbeerta, nu hoogleraar Criminologie aan de Faculteit der Rechtsgeleerdheid van de Universiteit Leiden, gaat nader in op criminaliteit en de relatie tot de maatschappij en maatschappijleer.

1 **Wat is het effect van straf, uw terrein van onderzoek?**

'Dit hele faculteitsgebouw zit vol met juristen. Wij criminologen vormen een soort eilandje van sociale wetenschappers. Natuurlijk is essentieel wat de juristen hier doen: bepalen wat wel en wat niet zou moeten mogen en hoe men zou kunnen ingrijpen. Ik hanteer hier de empirische benadering: hoe zit het menselijk gedrag in elkaar? Hoeveel van dat soort gedrag is eigenlijk criminaliteit? Welke straffen delen we uit en helpt dat nou? Voorkomen we er recidive mee of heeft zo'n straf alleen maar perverse gevolgen?

Bij doodstraf, daar is veel onderzoek naar gedaan, zijn wetenschappers er in het algemeen over eens dat die straf niet echt een effect heeft op criminaliteit. Datzelfde geringe effect vind ik nu met een groot onderzoek naar gevangenisstraf. Daarvan roept iedereen dat die dient om van de veroordeelde een beter mens te maken, die niet in herhaling zal vervallen. Dat blijkt nauwelijks het geval. Straffen dienen hoofdzakelijk om te voorzien in de maatschappelijke behoefte aan vergelding, een effect waar op zich niks mis mee is. Het is wat betreft de straffen van belang duidelijk te maken waarom we het eigenlijk doen: wat zijn de doelen? Verbeteren van mensen, preventie, vergelding? Het is goed ook scholieren hierover te laten nadenken.'

2 **Wat kan het belang zijn van criminologie voor Maatschappijleer?**

'Mijn eigen ervaring als leraar is gering, de weinige lessen Maatschappijleer die ik heb gegeven gingen over zure regen. . .

De verhouding tussen Maatschappijleer en bijvoorbeeld staatsinrichting lijkt wel op die tussen hoe ik en hoe mijn juridische collega's problemen benaderen: empirisch tegenover normatief. Van de gedragswetenschappen vind ik de criminologie het boeiendst. Ik ben oorspronkelijk bestuurskundige en socioloog, maar criminologie is typisch een vak dat het menselijk gedrag van allerlei verschillende kanten benadert. Daar zie ik ook een link met Maatschappijleer.

Wat betreft de no-nonsense benadering heeft de criminologie als vakgebied hetzelfde, misschien nog wel iets sterker, dezelfde ontwikkeling doorgemaakt als Maatschappijleer. In de jaren zeventig was dat kritische criminologie, nu de empirische. Bij Maatschappijleer ging het eerst over klassenjustitie, ongunstige maatschappelijke omstandigheden en structureel geweld, nu over de slachtoffers van misdaad, over misdaadbestrijding en het effect van bestraffing.'

3 **Publieke opinie, is die van belang?**

'Er is onderzoek gedaan naar trends in criminaliteit, zoals in slachtofferenquêtes, en dan zie je dat vanaf de jaren zeventig redelijk stabiel is. Maar als je aan mensen vraagt of de criminaliteit de afgelopen vijf jaar is toegenomen, dan roept iedereen: "Ja, enorm". Het is in het huidige opinieklimaat in Nederland niet populair om met concrete cijfers te komen. Dan ben je al gauw een linkse goedprater die niet weet hoe de samenleving in elkaar zit. Het is een lange tijd zo geweest dat voor de politie gunstig was om de criminaliteitscijfers relatief hoog te houden, omdat ze daar geld voor kregen. Op de een of andere manier is dat nu een beetje omgedraaid, want nu worden ze afgerekend op effectiviteit. Dus nu opeens zijn ze blij als het weer wat daalt. Wellicht onbedoeld gebruiken belanghebbenden zo de publieke opinie als politiek drukmiddel.'

4 **De media en criminaliteit, wat is er veranderd?**

'Als ik in een Nederlandse rechtbank zit, dan denk ik: "Waarom gaat het er niet zo spannend aan toe?". Voor het publiek is er niets aan te beleven, daarom zijn er ook geen leuke televisieseries van te maken. Onze rechtsvordering is niet erg mediageniek. De hoofdredacteur van *Elsevier* Arendo Joustra zei laatst: Eerst hadden we de regenten, toen kregen we het kiesrecht, zodat ook de gewone mensen een mening konden uiten via de stembus. Daar hadden de regenten een beetje spijt van, maar ach, daar is men intussen wel aan gewend. De media bleven nog lang hoofdzakelijk de elite bedienen, maar door het internet krijgt die nu allemaal meningen te horen die haar helemaal niet bevallen. Een vorm van emancipatie.

Aan de borreltafel is er niet zoveel veranderd. Wat veranderd is, is dat we die praat nu ineens op de voorpagina van *de Volkskrant* lezen en niet meer alleen in *De Telegraaf*. Eigenlijk is de vraag of het allemaal wel helpt nooit echt gesteld. Naar de media toe zou het eerlijker zijn de niet bewezen effecten van de straf ook niet meer te noemen. Ik heb liever dat een rechter in een vonnis zegt: "Ik heb geen enkele fiducia dat wij u beter maken of dat we nu recidive voorkomen, maar dan doen we het gewoon om te straffen". Gewoon vergelding dus, dan zijn we klaar.'

5 **Verandert de rol van strafrecht binnen de rechtsstaat?**

'De rechtsstaat stamt uit de negentiende eeuw, toen de rechtsbescherming van de burger tegenover de overheid van belang werd. Nu eisen burgers dat de staat hen tegen medeburgers beschermt. Wat vooral erg ver verschoven is, is het denken over crimineel gedrag. Het is in debat bij de criminologen: zijn er nou twee soorten burgers (slechte, criminele en goede mensen) of zijn we eigenlijk allemaal in staat om de meest ellendige dingen te doen als de omstandigheden daar zijn? Je ziet dat ook psychologen, psychiaters en biologen daarop inspelen. De rechtsstaat wordt nu anders ingezet dan vroeger. We zijn minder tegen de staat, maar meer tegen dat foute clubje slechte mensen. De staat moet ons tegen die slechte mensen beschermen. Wijzelf zijn natuurlijk de goede mensen, terwijl we dertig jaar geleden eigenlijk allemaal wel goed waren. We konden toen misschien wel iets slechts doen, maar ook dan moesten we onszelf nog tegen de staat beschermen, ervoor waken dat die niet buiten zijn boekje ging.' ◀

Gerard van Rossum

Een pittige opgave

Christine Elout

Dit jaar ontving de scholierenbond LAKS bijna 150.000 klachten over de examens: een record. Met slechts 32 klachten heeft het examen Maatschappijleer vmbo-gl/tl het goed gedaan. De meest gehoorde klacht was dat het examen te moeilijk zou zijn. Was het inderdaad (te) pittig? Christine Elout analyseert voor *Maatschappij & Politiek* het examen vmbo-gl/tl.

Het is elk jaar weer de meest gehoorde klacht over het examen Maatschappijleer: teveel tekst.

Ook in dit examen wordt bij bijna elke vraag van een tekst uitgegaan. De teksten zelf waren goed: geen lange zinnen, geen moeilijke woorden, maar ook zeker niet te kinderachtig. Bovendien sluiten

zeker de vragen bij het onderdeel Criminaliteit en rechtsstaat prima aan bij de belevingswereld van jongeren: drugs-handel, jeugdbenden en controles op fietsverlichting.

Leesvaardigheid

Erg plezierig is dat bijna alle teksten nut hadden. De leerlingen hadden ze echt nodig om de vragen te beantwoorden. Een goed voorbeeld is vraag 4 (zie kader). De klacht dat het lezen van de teksten 'zonde van tijd en moeite' was, is dan ook onterecht.

Het aantal teksten had echter kleiner gemogen. Er moet voor worden gewaakt dat leesvaardigheid niet de overhand neemt. Een oplossing zou kunnen zijn om meer vragen over dezelfde tekst te laten gaan. Veel leerlingen kwamen in tijdnood. Dit had waarschijnlijk vooral te maken met het laatste onderdeel. Het is teveel gevraagd om na 21 kortere teksten ook nog eens het fileprobleem te analyseren op basis van zeven langere teksten. Moet leerlingen na 36 pittige vragen worden gevraagd ook nog een maatschappelijk probleem zo uitgebreid te analyseren? Dat hebben ze immers al voor hun praktische opdracht moeten doen.

Weinig afwisseling

Leerlingen willen het liefst een examen vol reproductievragen: gewoon, vijf bladzijden samenvatting in je hoofd stampen en deze op het examen spuwen. Dit examen liet de leerlingen deze kennis vooral toepassen. Heel goed,

Tekst 4

Zo verliep de rechtszitting:

Persoon A: 'Hoe is het gegaan? Je hebt het heropvoedingstraject de Twentse Omslag gevolgd, maar zelf niet echt een omslag gemaakt, lees ik. Je dacht: "Ik zit de tijd wel uit en dan ga ik gewoon weer buiten rondhangen". Klopt dat?'

Verdachte: 'Wel een beetje, maar ik ga niet rondhangen. Ik zei dat zomaar.'

Medewerker Reclassering: 'Het ziet er somber uit, ik heb de indruk dat de ouders het niet zo erg vinden. Ik zie weinig in verdere begeleiding.'

Persoon B: 'We hebben het over een misdrijf. Bij een vorig incident was er al een sombere toekomstverwachting voor jou. Laat me dit zeggen: als je zelf

niets doet, dan gaan we onderzoeken of een ondertoezichtstelling aan de orde is. Snap je dat?'

Verdachte: 'Ja.'

Persoon C: 'Ik ben niet heel tevreden, maar alleen kritiek uiten vind ik niet goed. Hij heeft zich wel degelijk inspanssen. Het gezin ook. De relatie met zijn vader is beter. Die eet 's avonds thuis in plaats van op de zaak. Ik stel voor de jongen een mannelijke begeleider te geven.'

Persoon A: 'Ik vind de feiten bewezen. Het is nogal wat. Je zei bij de politie dat jullie kwamen om een klap te geven en te jatten. De toekomst moet uitwijzen of het beeld van je raadsman uitkomt. Je hebt het in eigen hand.'

Naar: De Twentse Courant Tubantia, 12 september 2008

Vraag 4

Tekst 4 is een kort verslag van de jeugdrechtszaak in Almelo tegen de 15-jarige jongen uit tekst 3. In tekst 4 zijn de functies van de volgende personen weggelaten: de advocaat, de officier van Justitie en de rechter. Welke functie moet je invullen bij de verschillende letters in de tekst? Kies bij elke letter een andere functie.

Doe het zo: neem het onderstaande over en vul het antwoord aan.

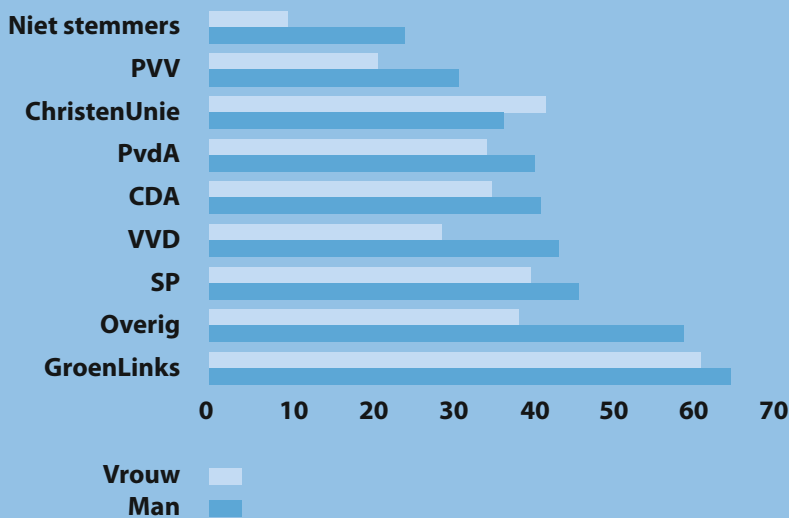
Persoon A is ...

Persoon B is ...

Persoon C is ...

(Bron: Examen vmbo-gl/tl Maatschappijleer 2, eerste tijdvak, 26 mei 2010)

Tabel 1. Percentage personen die over een periode van vijf jaar politiek actief zijn geweest (naar stemgedrag en geslacht, 2006)

Bron: ww.cbs.nl van 13 augustus 2008

Zie tabel 1.

Vraag 19

Van de personen die op een of andere manier hebben geprobeerd invloed op de politiek uit te oefenen, is in tabel 1 aangegeven op welke partij zij hebben gestemd, en of zij man of vrouw zijn.

Van welke politieke stroming zijn de vrouwen het minst politiek actief geweest?

- A. De christendemocratische stroming
- B. De ecologische stroming
- C. De liberale stroming
- D. De sociaaldemocratische stroming

(Bron: Examen vmbo-gl/tl Maatschappijleer 2, eerste tijdvak, 26 mei 2010)

Het examen is een ophoping van zakelijke teksten, veelal nieuwsberichten.

Waarom niet eens een humoristische column of een schreeuwerige verkiezingstekst van een politieke partij opgenomen?

maar de examenmakers moeten niet doorslaan. Het examen zou leerlingen eerst kennis moeten laten reproduceren en die daarna laten toepassen. De sturing bij de vragen waarbij van een cartoon gebruik moest worden gemaakt, was zeer sterk. Onder elke cartoon stond duidelijk wat er te zien was. Dit hielp de leerlingen enorm bij de interpretatie van het beeld en zo konden ook leerlingen zonder enige voorkennis de cartoon prima analyseren. Ook gaf het examen duidelijk aan hoe de leerlingen antwoorden moeten noteren, zoals bij vraag 4.

Een gemis was de afwisseling. Het examen is een ophoping van zakelijke teksten, veelal nieuwsberichten. Waarom niet eens een humoristische column of een schreeuwerige verkiezingstekst van een politieke partij opgenomen? Bovendien ontbraken de afbeeldingen. Vmbo-leerlingen zijn in het algemeen meer visueel ingesteld. Waarom wordt daar niet op ingespeeld? Ondersteun een tekst met een afbeelding of vervang een tekst door een foto.

Tot slot waren alleen in de analyse van het fileprobleem twee meningsvragen te vinden. Hopelijk deinst men toch niet terug voor het nakijkwerk dat zulke vragen met zich meebrengt?

Vragen

De slechtste vraag was vraag 19 (zie kader). Wat laat de bijbehorende tabel in hemelsnaam zien? Volgens de opgave was dat het stemgedrag van personen die geprobeerd hebben invloed op de politiek uit te oefenen. Moet worden geconcludeerd dat 65 procent van de mannen die geprobeerd hebben invloed uit te oefenen GroenLinks hebben gestemd? Waarschijnlijk moet de tabel andersom worden gelezen: van alle mannelijke GroenLinks-stemmers heeft 65 procent geprobeerd invloed op de politiek uit te oefenen. Heeft die andere 35 die een stem heeft uitgebracht dat gedaan zonder te pogen invloed uit te

oefenen? Ook het normantwoord is twijfelachtig: 'C, de liberale stroming'. Dat kan toch niet met zekerheid worden gesteld?

Sommige vragen maakten mij gelukkig. Zo moest ik lachen om de eerste vraag: op welk soort onderzoek zijn de cijfers over moord en doodslag gebaseerd? In elk geval niet op interviews met de slachtoffers. De mooiste in de categorie originele vraagstelling was vraag 21, die op een prachtige indirecte manier naar het aantal leden van de Eerste Kamer vroeg (zie vraag 28 op pagina 7).

Te moeilijk?

Het was een pittig, maar niet te pittig examen met goede teksten en met opgaven die uitdaagden om inzicht te tonen. Leerlingen hebben gelijk dat examenmakers voorzichtig moeten zijn met teksten. Aan de andere kant moet ervoor worden gewaakt dat het niveau van het examen niet teveel aan dat van de leerling wordt aangepast. Zeker de vmbo-t-leerling moet zich qua cognitieve vaardigheden kunnen onderscheiden van de andere vmbo-niveaus. Niet voor niets staat er op hun diploma achter vmbo de t van theoretisch. ◀

Wilt u op dit artikel reageren, stuur dan een e-mail naar: c.elout@maatschappijenpolitiek.nl.

De havo kreeg niets cadeau

Hans van der Heijde

De normering voor het havo-examen Maatschappijwetenschappen wordt met 1,8 punt opgekrikt om van 52 procent onvoldoenden een acceptabeler percentage te maken? De schrik sloeg Hans van der Heijde om het hart toen hij het hoorde. Hij beschikt helaas (nog) niet over de resultaten, uitgesplitst naar specifieke vragen en kan dus niet met zekerheid zeggen of de pijn evenredig over de vragen is verdeeld, of dat een enkele opgave er negatief uitspringt.

Van een paar vragen (niet opgaven, maar vragen) kan worden vermoed dat de havisten in meerderheid niet op het goede antwoord gekomen zullen zijn. Opgave 3, vraag 26, vroeg naar het opportuniteitsbeginsel in het strafprocesrecht. Opgave 3 ging over Politieke besluitvorming en in dat kader vragen naar een begrip uit Criminaliteit en strafrecht is misschien vragen om moeilijkheden. Inderdaad bleken erg veel kandidaten op het verkeerde been te zijn gezet en antwoordden 'legaliteitsbeginsel'. Deze twee punten zijn dus aan menig kandidaat voorbijgegaan, maar dat zijn maar twee luttele punten.

Klacht

Een traditionele klacht is dat de bronteksten bij de opgaven vaak te lang zijn en te moeilijk qua taalgebruik, waarbij dat moeilijke taalgebruik nog eens in de (inleiding bij de) opgaven terugkeert. De lengte van de bronteksten van 2010 viel daarentegen relatief mee. Te moeilijk dan? Hier en daar misschien wel: met name inleidende teksten bij opgaven

kenmerkten zich nogal eens door lange zinnen vol complexe begrippen en/of struikelwoorden (inleiding opgave 3: 'herijking?'), maar om nu te zeggen dat dat dit examen er wat moeilijk taalge-

bruik betreft uitsprong, nee. De klacht dat het examen te lang was en door velen niet binnen de beschikbare tijd afgemaakt kon worden is weliswaar een terugkerende klacht, maar dit keer werd die wel erg vaak geuit.

Vergelijking

Als dit examen naast de examens van 2009 en 2008 wordt gelegd, dan ziet men niet alleen geen grote verschillen qua moeilijkheidsgraad van het taalgebruik, maar ook niet in de keuze van bevroegde onderwerpen. Het lijstje van begrippen die in het examen van 2010 aan de orde komen, komt grotendeels overeen met de lijstjes die bij de examens van 2008 en 2009 konden worden gemaakt en al die lijstjes dekken de examenstof goed af.

Er kunnen natuurlijk allerlei kritische dingen worden opgemerkt over de examens in het algemeen en wat en hoe ze bevroegen, en dat moet ook, maar niet in het kader van een poging tot verklaring van het relatief slechte resultaat van 2010. Dat moet immers worden afgezet tegen de resultaten van eerdere jaren, op basis van de vaststelling dat het examen van 2010 niet principieel afwijkt van examens van eerdere jaren.

Toch is er een verschil met voorgaande examens. Het examen van 2010 bevatte geen echt gemakkelijke vragen, waar bijna iedere kandidaat de te behalen punten op kon scoren, ook als hij of zij grote moeite had met de thematiek van

Hans van der Heijde bestudeert de normering van het havo-examen (Illustratie: Europese Unie)

de opgave en de bijbehorende bronteksten. Met de natte vinger kan worden geschat dat de examens van 2008 en 2009 circa vijf tot zeven punten in petto hadden, die vrijwel iedereen heeft binnengesleept.

Is het ontbreken van bijna-cadeau-vragen de verklaring voor de lage score van dit jaar?

Rekenen

Als het aantal *bijna-cadeau-punten* van voorgaande examens nu wordt ingeschat op gemiddeld zes en daar die twee van het opportuniteitsbeginsel bij worden opgeteld, dan komt men op acht punten die in 2010 aan veler neus voorbij zijn gegaan. Op 82 maximaal te behalen punten is dat krap 10 procent, oftewel één punt op het eindcijfer. Zouden die acht punten inderdaad zijn gescoord, dan was slechts een bijtelling van 0,8 punt op het eindcijfer nodig geweest; en dat is een bijtelling die niet tot veel gefrons zou hebben geleid. Is het te gemakzuchtig als wordt geconcludeerd dat het ontbreken van *bijna-cadeau-vragen* de verklaring is voor de lage score van dit jaar? Bedenk overigens dat het psychologische effect van zulke vragen (dan wel het ontbreken ervan) niet mag worden onderschat: het direct al een hoogstwaarschijnlijk goed antwoord in kunnen vullen doet het zelfvertrouwen groeien en neemt breinblokkerende examen-nervositeit weg. ◀

Wilt u op dit artikel reageren, stuur dan een e-mail naar: h.vanderheijde@maatschappijenpolitiek.nl.

Foto: Koen van Rossum

Museale macht

Ik kan me goed indenken dat begeleiders van schooluitjes af en toe pauze willen. Maar waarom nemen ze die bij voorkeur nadat ze hun schatjes aan een museum hebben overgedragen? Museum-docenten hebben meestal weinig of geen didactische vlieguren. Uitleg geven en orde houden liggen bij hen, anders dan bij schooldocenten, niet altijd in elkaars verlengde. Erger is nog als de begeleiders weliswaar mee naar binnen gaan, maar tijdens incidenten doen of hun neus bloedt. Ernstige incidenten welteverstaan. Een praktijkvoorbeeld.

Een zeer zwakke, dubieus bestuurde islamitische school meldt zich aan het eind van het schooljaar aan voor een holocausttentoonstelling. De elf- en twaalfjarige kinderen misdragen zich openlijk bij de meest gruwelijke beelden. Hitlergroeten, gesis, vul maar in. De museumdocenten proberen de begeleiders hierop aan te spreken, maar die wenden zich demonstratief af of kijken de medewerkers zwijgend aan met een blik die wil doden.

Zijn ze het met hun leerlingen eens? Gaan ze hen ervoor belonen met een hoog cijfer, omdat ze zich de lessen van thuis, van school en van de satellietshotel zo goed hebben eigengemaakt? Heeft de school dit bezoek plichtmatig ingelast om de integratiesubsidie voor dat schooljaar veilig te stellen? Ik vermoed het laatste. De schoolleiding, noch het bestuur heeft ooit op protestbrieven en e-mails van het museum gereageerd. Op telefoontjes is nooit teruggebeld door 'de persoon die daarover gaat en die nu in vergadering is'. Men verwachtte op zijn minst een glasharde ontkenning, maar zelfs daar was de school te beroerd voor. De ingeseinde gemeente hield per direct de integratiesubsidie in en vervolgens dreigde Den Haag die hele school op te heffen! Dat had het museum nou ook weer niet bedoeld. . .

Dus, begeleiders van excursies: gedraag je netjes in een museum en houd zelf goed de orde, want het mag zo zijn dat musea over oude dingen gaan, ze zijn niet van gisteren en wraak is een gerecht dat koud wordt opgediend.

Grom

g.vanrossum@maatschappijenpolitiek.nl

Leuk of saai examen?

Bert de Weme

De mening van docenten Maatschappijleer/Maatschappijwetenschappen over het vwo-examen van 2010 zijn verdeeld en dat hoort misschien ook wel bij deze beroepsgroep. Tijdens de landelijke examenbespreking, georganiseerd door de beroepsvereniging NVLM, kunnen deelnemers het niet eens worden: was het een leuk examen of was het juist saai?

De leerlingentaal van veel vwo'ers zal anders zijn dan die van docenten, maar synoniemen van *leuk* of *saai* zullen daar ongetwijfeld bij zijn. Het is de vraag of het criterium *leuk* voor een examen relevant moet zijn, in elk geval zegt een der-

gelijk algemeen oordeel nog bitter weinig. Een eerste vraag luidt: doet het examen de eigen naam eer aan. Het moet gezegd, de bronteksten hebben voor het merendeel betrekking op sociaalwe-

tenschappelijk onderzoek. Een promotieonderzoek over sensatie in het Nederlandse televisienieuws, politicologische studies over opiniepeilingen, een rapport van het Sociaal en Cultureel Planbureau over sociale veiligheid, inclusief tabellen, twee bronteksten over de kredietcrisis, het is maar een greep uit de gevarieerde inhoud van het examen Maatschappijwetenschappen, tevens oud programma Maatschappijleer.

Bronnen

Hierbij dient wel onmiddellijk te worden aangetekend dat deze bronnen secundaire teksten zijn: een recensie over het genoemde promotieonderzoek in een universiteitsblad, of een samenvatting dan wel bewerking door de constructiegroep van Centraal Instituut voor Toetsontwikkeling (Cito). Op zichzelf is dat geen bezwaar. De omvang van de bronteksten is met anderhalf tot twee bladzijden respectabel en ze bevatten meer dan voldoende aanknopingspunten voor een aantal vragen. Het examen bestaat uit vijf opgaven met bronnen: (i) sensatie in het Nederlandse televisienieuws; (ii) de kredietcrisis; (iii) gevolgen van de kredietcrisis: toetreding IJsland tot de Europese Unie; (iv) politieke besluitvorming: de waarde van opiniepeilingen; en (v) sociale veiligheid ontsleuteld. Het valt op dat bij de twee

IJsland probeert na de kredietcrisis voet op EU-bodem te zetten (foto: Artyvee, Wikimedia)

Opgave 4 - Politieke besluitvorming; de waarde van opiniepeilingen

Politieke partijen kan men indelen aan de hand van begrippentegenstellingen zoals links-rechts.

Vraag 20

Plaats drie partijen uit tabel 2 op de linkerkant van de links-rechtsschaal aan de hand van de sociaaleconomische betekenis van het begrip links. Licht deze sociaaleconomische betekenis van het begrip links toe.

Politieke partijen spelen een belangrijke rol rond de Tweede Kamerverkiezingen.

Vraag 21

Welke functies vervullen politieke partijen rond deze verkiezingen? Noem er drie en licht elke functie toe.

(Bron: Examen vwo Maatschappijwetenschappen, eerste tijdvak, 20 mei 2010)

opgaven over de kredietcrisis slechts één respectievelijk drie vragen worden gesteld. Men kan zich afvragen of het lezen van een bron van anderhalve bladzijde over de kredietcrisis ten behoeve van het beantwoorden van maar één vraag van een goede balans getuigt. Misschien was het mogelijk geweest om de opgaven 2 en 3 over de kredietcrisis te combineren, al levert dat ook nog niet meer dan vier vragen bij twee uitgebreide bronteksten op. Hoe dit ook moge zijn, de bronnen van de andere opgaven bieden voldoende ruimte voor het stellen van een hele reeks samenhangende vragen (gemiddeld tien).

Spreiding

Bij hoge uitzondering gaan vragen, zoals 20 en 21 bij opgave 4 (zie kader), niet zozeer over het onderwerp, in dit geval opiniepeilingen, maar lijken veeleer gemaakt om naar feitelijkheden over politieke besluitvorming en politieke kleur te vragen. Misschien verklaart dat ook de afwijkende titel van opgave 4, waarin naast het onderwerp naar een thema van Maatschappijwetenschappen wordt verwezen.

Het niveau van de bronteksten en vragen is over het algemeen goed

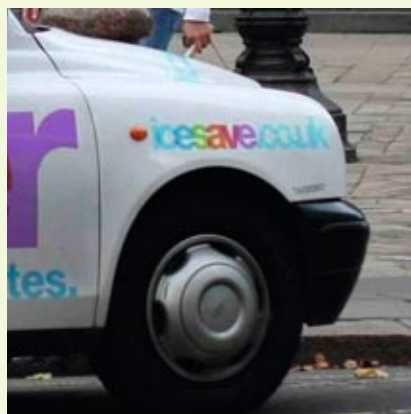
en vereist gedegen voorbereiding van de leerlingen. Men maakt dit examen niet zo maar even en aarzelende of minder goed voorbereide leerlingen komen zomaar in tijdnood. Het correctiemodel bij de vragen maakt ook duidelijk dat het niveau in orde is. Het volgt nauwkeurig de syllabus van het College voor Examinens (CvE) en heeft net als voorgaande jaren een uitstekende spreiding over het examenprogramma Maatschappijwetenschappen. Interessante en actuele kwesties over massamedia, politieke besluitvorming en criminaliteit komen in het examen voor en ook de Europese Unie komt weer aan bod.

Slordigheidje

Tussen de vragen en het correctiemodel zit normaal gesproken geen licht, maar bij vraag 7 is sprake van een ontoereikende eindredactie. De vraag luidt: 'Leg het begrip medialogica uit.' Alleen een opletende vwo'er zal zich afvragen of drie scorepunten voor het oplepelen van een definitie niet teveel beloning is. Hij zal voor de zekerheid met behulp van de brontekst ook een toelichting op het omschreven begrip geven. Het correctiemodel geeft aan dat het omschrijven van het begrip slechts één scorepunt oplevert en een goede toelichting de andere twee punten. Of veel vwo'ers hierop scherp hebben gelet, mag worden betwijfeld en het is op dit punt ook hun taak niet. Compensatie door aanpassing van de examennormering lijkt niet meer dan redelijk. Gelukkig blijft het bij dit ene redactionele slordigheidje.

Toekomst

Ook dit jaar is het Cito er samen met het CvE in geslaagd commotie rond gevoelige onderwerpen, de zogenoemde *hei-*

lige huisjes, te vermijden. Uitglijders over de heilige drie-eenheid van politiek, geloof en koningshuis liggen altijd op de loer, zoals de vaksectie Nederlands vorig jaar tot eigen schande heeft ervaren. Misschien is de keerzijde van het

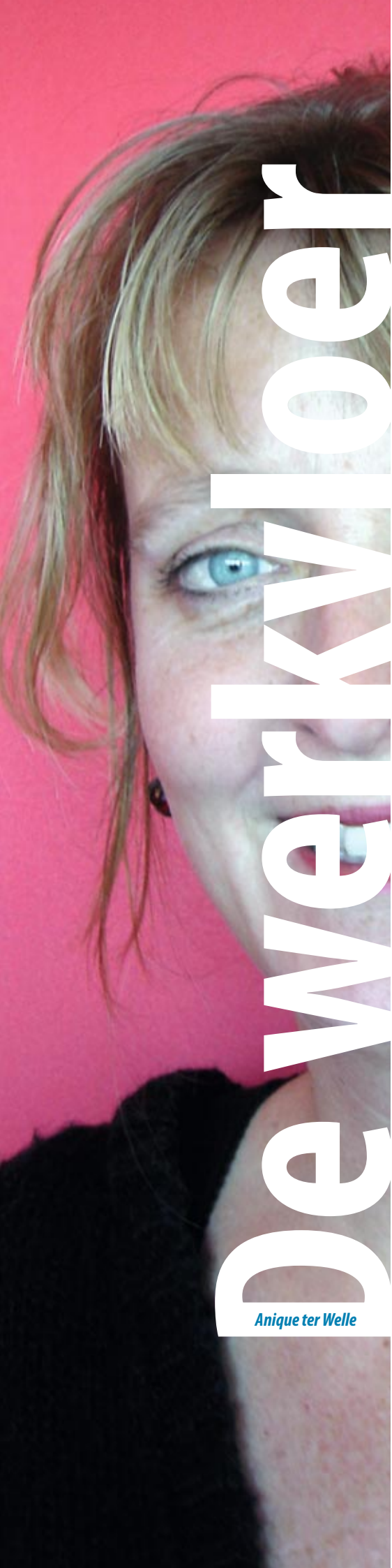
Maatschappijleerland is langzamerhand heel nieuwsgierig naar de uitwerking van het toekomstige examenprogramma

geslaagde vermijdingsgedrag een minder spannend examen en de kwalificatie saai?

De syllabus van Maatschappijwetenschappen gaat nog tot nader order uit van het oude, weliswaar enigszins gereviseerde, examenprogramma van Maatschappijleer 2. Toch is de constructiegroep van het Cito, in opdracht van het CvE, uitstekend geslaagd in het produceren van een examen dat de nieuwe naam van het vak eer aandoet. Dat neemt niet weg dat maatschappijleerland langzamerhand heel nieuwsgierig is naar de uitwerking van het toekomstige examenprogramma op basis van de aanbevelingen van de Commissie Schnabel. Te verwachten is een syllabus met nog meer sociaalwetenschappelijke aanknopingspunten voor een gedegen examen Maatschappijwetenschappen. Leerlingen zullen nog meer dan met het huidige examenprogramma gefundeerde kennis, inzichten en onderzoeksvaardigheden op sociale en politieke vraagstukken los moeten kunnen laten. Of het daarmee leuker of saaier wordt, zal de toekomst uitwijzen. ◀

Bert de Weme is lerarenopleider NHL Hogeschool

Wilt u op dit artikel reageren, stuur dan een e-mail naar: menp@publiek-politiek.nl.

De wereldvloer

Anique ter Welle

De finale

Anders dan het Nederlands elftal op een wereldkampioenschap, kan ik pieken op het juiste moment. Nou moet ik daar eerlijkheidshalve wel meteen aan toevoegen dat het waarschijnlijk ook een stuk eenvoudiger is, pieken in het onderwijs. Gedurende het schooljaar piek ik zeker drie keer. De eerste keer zo rond de Kerst, een keer in de examentijd en dan nog een keer helemaal aan het eind van het schooljaar. Hoewel, dit jaar liep de tweede piek moeiteloos over in de derde. Dus ik ben een behoorlijke tijd aan het pieken geweest. Duursport, onderwijs.

Onderwijs en voetbal

Een interessante combinatie trouwens, onderwijs en voetbal. Wekenlang was het wereldkampioenschap een belangrijk gespreksonderwerp met leerlingen. Ik heb gemerkt dat met name bij jongens mijn populariteit enorm toenam, toen ze merkten dat ik echt wel iets van voetbal weet. Blijkbaar hadden ze dat niet verwacht. Waarom niet eigenlijk? Dat vraag ik me dan meteen weer af. De directe aanleiding voor de gesprekken waren de WK-polsbandjes van de Etos die ik elke dag droeg, want alle kleine beetjes helpen. Tien euro boodschappen was goed voor één bandje en ik wilde ze allemaal. Mijn huis staat daarom nu vol met een voorraad shampoo en deodorant voor het hele komende schooljaar; dat heb ik alvast geregeld.

Voetbalpool

Met een aantal collega's, de helft ongeveer, heb ik meegedaan aan de WK-voetbalpool op school. Die was natuurlijk het gesprek van de dag. Vrijwel elke dag ontvingen we de tussenstand via e-mail. Je kon niet alleen punten krijgen voor juist voorspelde uitslagen, maar ook voor juiste antwoorden op vragen als 'Wie wordt er topscorer van Nederland?', 'Wie krijgt de eerste rode kaart voor Nederland?' en 'Hoeveel doelpunten maakt Nederland in totaal tijdens dit wereldkampioenschap?'. Mijn antwoorden leidden ertoe dat het – wilde ik nog punten tijdens de finale binnenhalen – noodzakelijk was dat Nederland in de finale nog acht doelpunten zou maken, waarvan toch minimaal zes door Van Persie, en dat Boulahrouz nog tegen een rode kaart moest oplopen; jammer toch dat die niet was opgesteld! Met de hoeveelheid doelpunten en met Van Persie als topscorer kwam het ook niet goed. Eindresultaat: het Nederlands elftal werd tweede en ik eindigde ergens in de middenmoot. Dat hebben die elf dan weer beter gedaan – overigens heb ik ook nog een tijdje op de vijfde plek gestaan.

Kritiek

Natuurlijk was er ook weerstand tegen deze WK-gekte bij ons op school. Collega's waren boos omdat we tijdens de eerste wedstrijd van Nederland een aangepast rooster hadden, zodat iedereen die dat wilde kon gaan kijken. Een collega vroeg: 'We krijgen toch ook geen vrij voor het wereldkampioenschap atletiek?'. Ik heb nog proberen uit te leggen dat het WK-voetbal méér is dan zomaar een sport-evenement. Dat het eigenlijk net zoiets is als Koninginnedag in Amsterdam of de Elfstedentocht. Daar moet je je gewoon in storten. Een soort nationaal feest. Ik heb haar niet kunnen overtuigen. Een andere collega sprak er schande van dat wij gokten op school en dat je dat niet op school, maar in het casino moet doen. De inleg voor de pool was 10 euro. Daar kun je weinig mee beginnen in een casino, maar dit terzijde.

Waarom schrijf ik dit allemaal op? Omdat het de dag na de finale is. Gisteravond zat ik in mijn oranje jurk (geen Bavaria!) voor Nederland-Spanje en daar ben ik nu nog steeds van aan het bijkomen.

Pieken

Mijn gepiek op school is met één klap uit mijn gedachten verdreven. Weg zijn de stapels examens die op het allerlaatste moment nog moesten worden nagekeken. Weg zijn de vergaderingen, de brieven aan ouders, het uitreiken van de verslagen aan leerlingen, het schoolfeest, het teamuitje, het afscheid van collega's. Allemaal weg. Wat kan een WK-finale toch verfrissend zijn. Ik ben helemaal klaar voor de vakantie!

Jong geleerd, oud gekozen

Suzanne de Leeuw

Woensdagavond 2 juni stroomde het Dalton College in Voorburg langzaam vol. Ter voorbereiding op de (scholieren)verkiezingen was het Grote Dalton Verkiezingsdebat georganiseerd. Op die manier kon iedereen nog eens goed overdenken waar zijn stem heen zou gaan.

De weken voor de verkiezingen was er op het Voorburgs Dalton College al veel aandacht aan de verkiezingen besteed. Leerlingen hadden in de klas spotjes van de partijen bekeken en over belangrijke onderwerpen in de verkiezingen gepraat, zoals de AOW en de studiefinanciering. Op die manier leefde de verkiezingen al echt in de school. Een aantal enthousiaste leerlingen had zich vervolgens vrijwillig voor het verkiezingsdebat opgegeven.

Lagerhuis

Nu was het dan zover. In de kantine hadden de partijen allemaal hun eigen hoek. Zo konden ze aan het publiek pennen, folders, thee, frisbees en nog veel meer gadgets uitdelen, maar natuurlijk vooral kiezers overtuigen van hun standpunten.

(Foto: Paul Goossen)

De aula was ingericht als debatarena. Zestien enthousiaste leerlingen gingen 's avonds met elkaar in debat en als klap op de vuurpijl ook met een aantal (kandidaat-)Kamerleden. Van vrijwel elke partij was een vertegenwoordiger aanwezig. Alleen de PVV ontbrak helaas, ondanks de uitnodiging. De debaters werden beoordeeld door een jury van gemeenteraadsleden en door een van de winnaars van de *Op Weg Naar Het Lagerhuis*-competitie van de VARA. In het eerste deel van de avond gingen twee teams van acht leerlingen met elkaar in debat. Dit deden zij in de *Lagerhuis*-vorm: de debaters moeten gaan staan als ze iets willen zeggen en mogen ze pas spreken als ze de beurt van de spelleider krijgen. De rollen liggen van tevoren vast: het ene team is voor een vooraf opgegeven stelling, het andere tegen. Vlak van tevoren krijgen ze te horen welke kant ze moeten verdedigen. Zo gaan de beide teams acht minuten in debat. Als de klok stopt, stopt dus ook het debat.

Gakker

De debatten gingen deze avond over de legalisering van drugs, extra belasting op (niet biologisch) vlees en, natuurlijk, over de studiefinanciering. Na deze debatten besloot de jury welke acht

scholieren naar de volgende ronde door gingen. Zij gingen in debat met de (kandidaat-)Kamerleden over het verlagen van de stemgerechtigde leeftijd; dit keer in een zogenaamd *losse rollendebat*. Dit houdt in dat iedereen zijn eigen mening mag verdedigen en men binnen het team van mening kan verschillen. De sport is dan om het debat binnen je eigen team te houden. De debatten waren verhit en inhoudelijk van hoog niveau. De Kamerleden werden hier zonder twijfel door verrast en hadden het zwaar. Ook verrassend was het feit dat weinig leerlingen en zelfs de vertegenwoordiger van Lijst 17 (Lijst 0 van BNN) voor de verlaging van de stemgerechtigde leeftijd waren. Geert Wilders zou hebben gezegd: 'het moet niet gakkter worden'.

Tussen de bedrijven door werden de Tweede Kamerleden nog even op de proef gesteld met moeilijke vragen: 'Wat zou u gaan doen als u morgen in het torentje zou zitten?', 'Met welke partijen wilt u sowieso samenwerken en welke niet?' en 'Vertel in een minuut waarom u in het kabinet moet'.

Aan het eind van de avond werden twee prijzen uitgereikt voor de scholieren die met de Kamerleden hadden gedebatteerd. Myrthe Born won de publieksprijs en Derk Over (beiden vwo-5) de juryprijs. Zij wonnen allebei twee kaartjes voor een pretpark naar keuze. Bovendien werd het leerlingenteam als winnaar uitgeroepen van het debat met de Kamerleden.

Scholierenverkiezingen

Op 7 en 8 juni deed de school mee aan de Scholierenverkiezingen zodat ook de jongeren hun stem konden laten horen. Alles bij elkaar was het project zeker een succes en zijn de leerlingen klaargestoomd tot democratische burgers met kennis van zaken die in de toekomst een weloverwogen stem zullen uitbrengen. Nu nog even wachten tot ze 18 jaar zijn. ◀

Suzanne de Leeuw is vwo 5-leerlinge van de Scholengemeenschap Dalton Voorburg.

Wilt u op dit artikel reageren, stuur dan een e-mail naar: menp@publiek-politiek.nl.

Net echt

Eddy Habben Jansen

'Vergelijk bij de Scholierenverkiezingen de uitslag van 2006 met 2010 en je ziet de belangrijkste trends van morgen', twitterde Maurice de Hond op de avond van 8 juni. Hij had gelijk. Niet alleen het zware verlies voor het CDA en de grote winst voor de PVV, ook de trends voor andere partijen kwamen overeen.

Op het eerste gezicht lijken de resultaten van de Scholierenverkiezingen meestal niet erg op de echte uitslag. Dat is ook dit jaar zo. Het CDA krijgt van de scholieren maar zes zetels, de PVV is de grootste partij en er zijn zetels voor de Piratenpartij. Als men echter kijkt naar winst en verlies ten opzichte van eerdere verkiezingen hebben ze wel degelijk voorspellende waarde; niet wiskundig nauwkeurig, maar dat geldt ook voor de opiniepeilers.

Onjuist

Opiniepeilers slaagden er opnieuw niet in de uitslag van de PVV juist in te schatten. In 2006 voorspelden de opiniepeilers vijf zetels voor de PVV, het werden er negen. Maurice de Hond legde op 9 juni op nieuwswebsite *Nu.nl* uit dat dat kwam doordat die partij toen voor het eerst meedeed: 'Daardoor waren er nog geen gedragsregels van het electoraat rond de deze partij bekend. Het zou mij hogelijk verbazen als het verschil nu weer zo groot is.' Met zijn laatste peiling

zat De Hond er voor de PVV zes zetels naast. Na de verkiezingen kwam Synovate met een verklaring: 'PVV'ers doen veel vaker gewoon niet mee aan onderzoek!' Het aardige van Scholierenverkiezingen is dat we daar geen last van hebben. Deelnemers zien het als een schaduwverkiezing en niet als een gewoon onderzoek.

Scholieren- en Kinderverkiezingen

Daarin ligt uiteraard ook de betekenis van Scholierenverkiezingen. Het is vooral een eerste kennismaking met het verkiezingsproces en een mooie aanleiding voor scholen om daar aandacht aan te besteden. De verkiezingen waren dit jaar natuurlijk niet op een gunstig moment. Dat verklaart vermoedelijk waarom ruim 90.000 leerlingen hun stem uitbrachten, tegen ruim 150.000 bij de vorige Kamerverkiezingen. Net als voorgaande jaren stemde het voortgezet onderwijs via internet. Dat werd ooit door de organisatoren ingevoerd toen er nog met stemmachines werd gestemd. Als bij de echte

verkiezingen definitief naar het stembiljet wordt teruggekeerd zullen de scholieren wellicht volgen. De Scholierenverkiezingen moeten immers een kennismaking met de werkelijkheid zijn. Volgende keer dus misschien stapels biljetten, stembussen en tellen – en natuurlijk bij twijfel hertellen.

Naast de Scholierenverkiezingen waren er dit jaar voor het eerst Kinderverkiezingen. Samen met SchoolTV organiseerde het Instituut voor Publieke en Politiek (IPP) afzonderlijke verkiezingen voor de groepen 7 en 8 van het basisonderwijs. Daar golden meteen de echte regels: er werd met stembiljetten gestemd. Voor de organisatoren was de vraag of voor het idee wel belangstelling zou bestaan. Het antwoord was duidelijk: leerkrachten van ruim 1.300 basisscholen meldden zich aan! Uiteindelijk brachten ruim 27.000 leerlingen hun stem uit.

Versplintering

In enkele opzichten lijkt de uitslag van de basisscholen op de uitslagen van het voortgezet onderwijs. Het CDA scoort lager dan bij echte verkiezingen, maar bij groep 7 en 8 wel iets beter dan onder oudere scholieren. Verder doen de Partij voor de Dieren en GroenLinks het goed. De VVD en de PVV scoren duidelijk slechter bij groep 7 en 8. Bij de Kinderverkiezingen was er een duidelijke linkse meerderheid. Ook onder de oudere scholieren krijgen CDA, VVD en PVV samen overigens geen meerderheid. Bij alle uitslagen is de enorme versplintering van het politieke landschap zichtbaar. Bij de Kinderverkiezingen haalden vijf partijen meer dan 10 procent van de stemmen. Verklaringen voor de uitslagen zijn niet met zekerheid te geven. Bij de schaduwverkiezingen vindt geen onderzoek naar stemmotieven plaats. Ook hierbij moet men het vooral hebben van vergelijkingen met eerdere verkiezingen. Het CDA scoort al meer dan dertig jaar lager onder scholieren: minimaal twaalf en maximaal 26 zetels minder dan bij de

Ontwerp: Giguru Scheuer, uit vwo-4 van het Lorentz Casimir Lyceum Eindhoven

De verkiezingen nodigden uit tot een groot aantal verzonden twitterberichten

echte verkiezingen. Enerzijds is de ontkerkelijking, onder scholieren sterker dan onder bijvoorbeeld ouderen. Anderzijds profileert het CDA zich als solide bestuurderspartij; op de nieuwe generatie oefent dat weinig aantrekkingskracht

uit. Lange tijd bestond de indruk dat dit op oudere leeftijd anders werd. De laatste verkiezingen lijken erop te wijzen dat voor het CDA de afgelopen jaren slechts een tijdelijke onderbreking van de neerwaartse trend waren. Scholierenverkiezingen wijzen al decennia in die richting. Daarentegen scoren partijen met uitgesproken standpunten altijd goed, zowel links als rechts. Men zou kunnen zeggen dat scholieren ook wat onbekommerd stemmen, zich eerder laten leiden door ideeën dan door haalbaarheid, bereidheid tot compromissen en bestuurbaarheid. Wie terugkijkt in de geschiedenis ziet hoge scores voor de Partij voor de Dieren, GroenLinks en voorgangers, D66 (tot 1998), de Centrumdemocraten (CD), de Lijst Pim Fortuyn (LPF) en recentelijk de PVV.

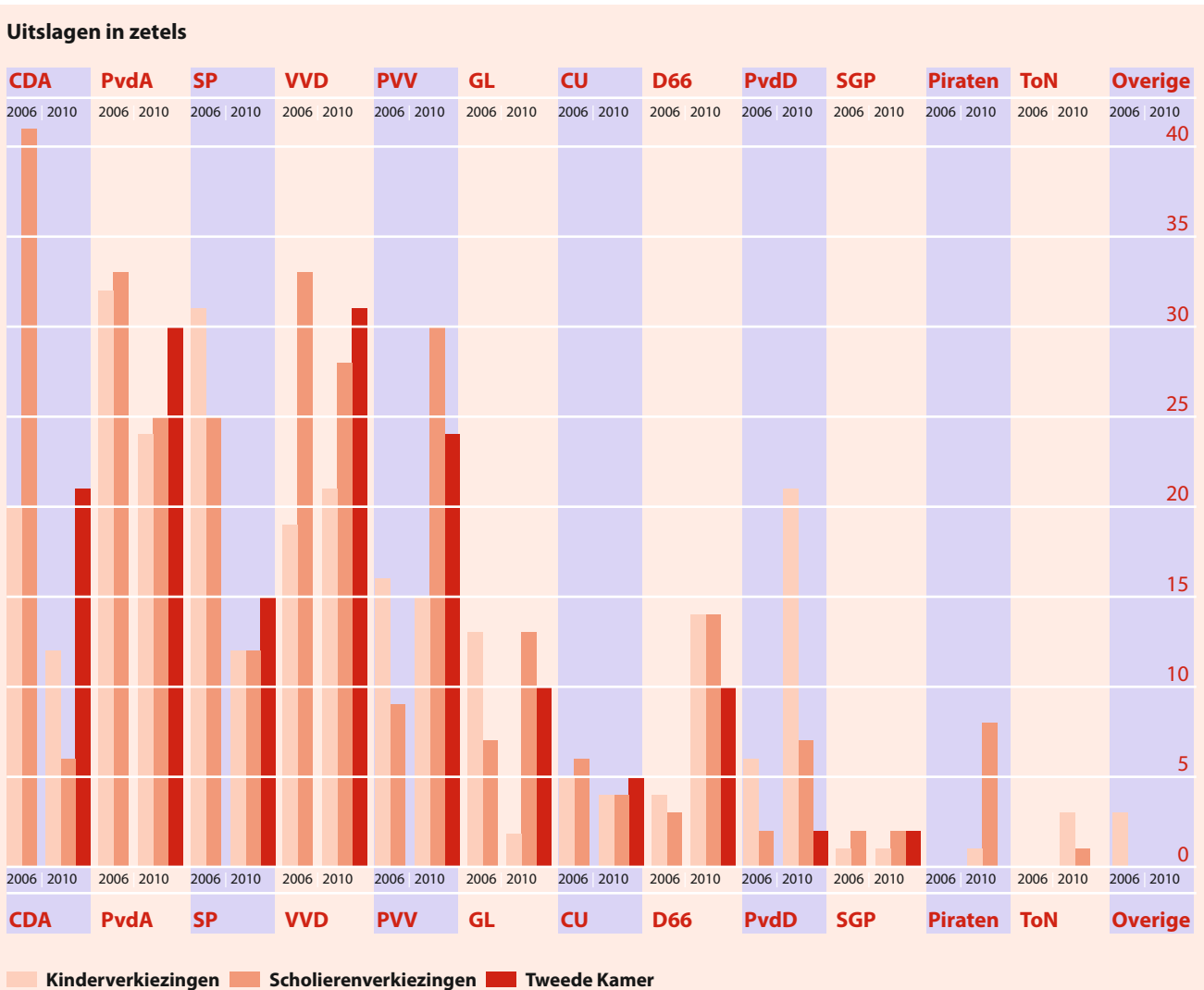
Overeenkomst

Wat de Scholierenverkiezingen vooral ook laten zien is dat scholieren niet

‘zomaar iets doen’ of een willekeurige partij aanklikken. Daarvoor zijn de verbanden met de echte uitslagen te sterk. Dat de scholieren met de echte uitslagen meebewegen zal ongetwijfeld voor een deel aan het stemgedrag van de ouders zijn toe te schrijven. De redenering kan ook omgekeerd gelden. Wie vermoedt dat de uitslagen van Scholierenverkiezingen op weinig voorspelbaar of lichtzinnig stemgedrag wijzen, moet uit de overeenkomst met de echte uitslag afleiden dat dit vermoeden op het hele electoraat betrekking heeft. ◀

Eddy Habben Jansen is adjunct-directeur van het Instituut voor Publiek en Politiek (IPP).

Wilt u op dit artikel reageren, stuur dan een e-mail naar: menp@publiek-politiek.nl.

Geknipt

Les in lesgeven aan jongens

Leraren in het basis- en voortgezet onderwijs zouden cursussen moeten volgen waarin ze leren hoe ze met de jongens in de klas moeten omgaan. Zo moeten de leraren hun opdrachten aan de klas vaker afwisselen en meer wedstrijdjes en practicumlessen organiseren. Dat vinden jongens namelijk leuk en het komt in het huidige onderwijsaanbod nauwelijks aan de orde. Dat schrijft het Onderzoeksinstituut ITS in opdracht van het Ministerie van Onderwijs. Het instituut heeft uitgezocht of jongens inderdaad steeds verder achter gaan lopen bij meisjes. Volgens het ITS presteren jongens op zich evengoed als meisjes, maar hebben ze eerder last van een antischoolhouding. In Nederland wordt ook op kleine schaal geëxperimenteerd met een Australische cursus om jongens weerbaarder te maken op school. (Bron: *NRC Next*, 7 juli 2010)

'Dat Janmaat ooit lesgegeven heeft is al beschamend genoeg voor de stand van het onderwijs in Nederland – al doceerde hij dan slechts het soort handwerken dat in onze zestiger pretjaren Maatschappijleer werd gedoopt.'

Citaat van Jan Blokker, In Memoriam Jan Blokker, in: *NRC Handelsblad*, 7 juli 2010

Hogere exameneisen zijn niet redelijk

Demissionair staatssecretaris Marja van Bijsterveldt heeft de exameneisen aangescherpt: gemiddeld moet iedere leerling in het voortgezet onderwijs vanaf schooljaar 2011–2012 een voldoende halen voor het centraal eindexamen en mag er maximaal één onvoldoende gehaald zijn voor de basisvakken Nederlands, Wiskunde en Engels. De staatssecretaris wil met deze maatregelen het huidige, volgens haar ondermaatse onderwijsniveau optrekken. Maar presteren Nederlandse scholieren wel zo slecht? Voor een objectief antwoord kan worden gekeken naar de PISA-gegevens, een internationaal vergelijkend onderzoek van de OESO. Dit wijst uit dat Nederland op de basisvakken goed scoort, vaak net onder Aziatische en Scandinavische landen. Nederland is bepaald geen uitblinker in het investeren in onderwijs, en scoort internationaal precies gemiddeld in uitgaven als percentage van het bbp. Onderwijs is essentieel voor de economie. Daarom moeten maatregelen worden genomen om het onderwijsniveau te verhogen. Het is onbestaanbaar om met ondermaatse investeringen nog meer van scholieren te eisen. Logischer zou zijn eerst het niveau van het onderwijs te verhogen, zodat iedereen de mogelijkheden heeft de verhoogde eisen te halen. Met de huidige gang van zaken wordt de scholier benadeeld. Op dit moment presteren scholieren volgens objectief vergelijkingsmateriaal redelijk, terwijl de overheidsinvesteringen achterblijven bij andere West-Europese landen. Met de nieuwe maatregelen wordt echter nog meer van de scholier geëist zonder hem voldoende ondersteuning te bieden. (Bron: *de Volkskrant*, 9 juli 2010)

'De PVV heeft in het programma staan dat er op school een burgerschapsprogramma moet komen, waarin kennis van de politiek en de Nederlandse geschiedenis moet worden gegeven. Dan denk ik: dat vak is er al, namelijk Maatschappijleer!'

(Hans Teunissen, docent Maatschappijleer, in: *Trouw*, 30 juli 2010)

Het gaat de scholen puur om het geld

Ineens was de 5,49 in de cijferadministratie een 5,51. Een verschil van twee honderdsten, maar ook het verschil tussen zittenblijven of overgaan. Want een 5,51 wordt een 6, een 5,49 een 5. Of neem dat hele leerjaar dat met een heel punt werd opgevaarderd, opdat het aantal zittenblijvers niet de spuigaten zou uitlopen. Het zijn een paar voorbeelden van de manier waarop scholen in het voortgezet onderwijs met hun cijfers rommelen. Walter Dresscher van de Algemene Onderwijsbond hoort regelmatig klachten van docenten aan, die zeggen onder druk te zijn gezet door de schoolleiding om prestaties van hun leerlingen op te poetsen. 'Die scholen krijgen per leerling geld. Zie daar het belang van de besturen', zegt Dresscher. Schoolbesturen is er veel aan gelegen zo goed mogelijke resultaten te presenteren, want op basis van die gegevens kiezen leerlingen (of hun ouders) een school uit. Hoe meer leerlingen, hoe meer geld de scholen van de overheid ontvangen. De Onderwijsinspectie kijkt niet raar op van dergelijke misstanden, al zegt woordvoerder Jan-Willem Swane geen concrete gevallen te kennen: 'Het is voorstelbaar, ik zie het belang ook wel, maar uiteindelijk doen alle leerlingen in het voortgezet onderwijs centraal schriftelijk eindexamen, dezelfde finale eindtoets. Knoeien met cijfers heeft uiteindelijk dus niet zo heel veel zin. Bovendien houdt de Inspectie grote verschillen tussen resultaten van eindexamens en schoolonderzoeken scherp in de gaten. (Bron: *Algemeen Dagblad*, 24 juli 2010)

Maatschappijwetenschappen: prachtvak of slachtvak?

Help..., dat heb ik de laatste twee jaar vaak gedacht als ik examenvragen zag. Wat willen ze hier in hemelsnaam voor antwoord horen? Ik ben toch geen groentje, want ik ben al dertig jaar docente Geschiedenis en Staatsinrichting en heb al bijna even lang ervaring met het corrigeren van mavo-, havo- en vwo-examens. Toen het Bonhoeffercollege na lang lobbyen van mijn collega Maatschappijleer het vak Maatschappijwetenschappen invoerde, was de vogel gevlogen en werd ik aangekeken om deze MAW-ker te trekken. Ter voorbereiding sprak ik met collega's van andere scholen over het programma, las en las en ging aan de slag. Leuke onderwerpen: een eigen onderzoek opzetten en uitvoeren, wat willen en moeten we met Europa, buitenlandse nieuwsreportages en nog veel meer, maar steeds kwamen we bij de verplichte onderwerpen die examenvragen weer tegen waar zowel de leerlingen als ik vaak geen antwoord op hadden. We waren nog niet goed genoeg getraind c.q. gedrild in het geven van het gevraagde antwoordmodel-antwoord – als dat überhaupt al kan. Zelfs een Martin Gaus zal de benodigde MAW-dressuur... Erger was dat daardoor te weinig tijd resteerde voor uitstapjes naar de rechtbank en een bezoek aan de gemeenteraad, kortom: voor de echt interessante kanten van het vak die bij leerlingen voorgoed belangstelling kweken voor de maatschappij waarin zij leven, dit vak bestaansrecht geven en er zelfs een prachtvak van kunnen maken.

Toen volgde het centraal schriftelijk eindexamen havo 2010! Ik had een zeer enthousiaste en gemotiveerde klas. Juist voor deze groep leerlingen schaamde ik mij toen ik het examen nakeek. Is men er dan alleen op uit dit vak uit de markt te prijzen? Als jongere leerlingen dit examen onder ogen krijgen is hun keuze snel gemaakt: niet dit slachtvak. Intussen wordt in de media heftig gediscussieerd over het grote verschil tussen de cijfers van het school- en het centraal examen en er wordt zelfs voorgesteld om het centraal examen eerst door een tweede corrector te laten nakijken en vervolgens door de eigen docent; dit om te voorkomen dat deze zijn eigen leerlingen bevoordeelt. Dat de Centrale Examencommissie Vaststelling Opgaven (CEVO) bij een kennelijk slecht gemaakt examen, zoals dit jaar Maatschappijwetenschappen havo (wie stelt dat eigenlijk vast?) de N-norm op 1,8 stelt, daarover heeft niemand het. Maar wij, docenten van het voortgezet onderwijs, moeten sedert 2009 nota bene verklaringen ondertekenen waarin wij plechtig verklaren examens te hebben beoordeeld conform het examenbesluit, dus inclusief het correctievoorschrift. Toch was ik trots op mijn leerlingen die er in slaagde al die rijtjes van kenmerken, functies, theorieën, stromingen, systemen, rechtbanken, hoofdtaken, knelpunten en nog veel meer, uit het hoofd geleerd te krijgen.

En dan die oceaan van vragen en deelvragen met een zee van bronteksten gesteld in *sociale academiejargon*, zoals dat nog niet eens zo lang geleden heette: slecht en nodeloos ingewikkeld, of zelfs onbegrijpelijk Nederlands. Die vragen zouden dan exact volgens het antwoordmodel moeten kunnen worden beantwoord. Jammer dat Jan Blokker er niet meer is... Of was het soms de bedoeling om het vak opgestoten te krijgen in de vaart der volkeren, en het chiquer te maken dan nodig, met onnodige ambtenaren- en spierballentaa? Als Maatschappijwetenschappen het prachtvak wordt dat het volgens mij kan worden, dan moeten wij er een prachtvak van maken. Dat betekent helder Nederlands en geen hondendressuur. Geen sofistieke scherpslijperij bij de correctie van examens en geen scherprechters als gecommiteerden. Als leerlingen bewijzen dat ze zindelijk kunnen nadenken en begrijpelijk kunnen formuleren, dan kunnen ze wellicht meer dan wij, en hebben zij heel wat geleerd en gepresteerd. Zulke mensen hebben wij (de Nederlandse maatschappij!) hard nodig. ◀

Marioline Starren, die dit jaar liever louter historica was geweest.

Lesmateriaal

Kiezen of stelen?

1. Links of rechts?

De simpelste politiek-ideologische indeling van politieke partijen is die in *links* en *rechts*. Via deze indeling wordt geprobeerd leerlingen duidelijk te maken waar de Nederlandse partijen zich in het politiek spectrum bevinden. Een lastige klus. Natuurlijk kan een lijst van kenmerken worden gegeven die de leerlingen in hun schrift moeten overnemen en voor de toets moeten leren. De opzet is echter dat leerlingen zien hoe dit verschil in denkwijze de keuze voor oplossingen van problemen bepaalt.

Hoe kan leerlingen *inzicht* in links en rechts worden gegeven? Door alle stoelen en tafels in het lokaal opzij te schuiven en de leerlingen in het midden plaats te laten nemen. De linkerkant van het lokaal is *eens*, de rechterkant *oneens*. Leg de leerlingen vervolgens een aantal stellingen voor. Belangrijk is dat de stellingen zo concreet mogelijk zijn en bij hun belevingswereld aansluiten. Een goede stelling is bijvoorbeeld 'Leerlingen mogen niet op scooters naar school komen, want scooters zijn erg milieuvriendelijk'. Geef leerlingen een halve minuut bedenktijd en vraag ze vervolgens een positie te kiezen. Probeer als discussieleider de argumenten te achterhalen en laat de leerlingen op elkaars argumenten reageren.

Na de behandeling van de stellingen wordt met de leerlingen nagaan welk standpunt *links* en *rechts* over de stelling zouden innemen. Zo kunnen leerlingen zien hoe het denken vanuit het de abstracte begrippen als *collectief* en *individueel* de mening over de voorgelegde dilemma's bepaalt.

Aan deze werkvorm kan een extra verdieping worden gegeven door leerlingen te laten zien waar zij zich in het politiek spectrum bevinden. Nadat is behandeld hoe

links en rechts over de stelling denken, deelt de docent fiches uit. De leerlingen die bij het rechtse standpunt staan, krijgen een blauw fiche, de leerlingen bij het linkse standpunt een rood fiche. Na afloop zien de leerlingen aan hun aantal blauwe en rode fiches of zij meer links of rechts zijn.

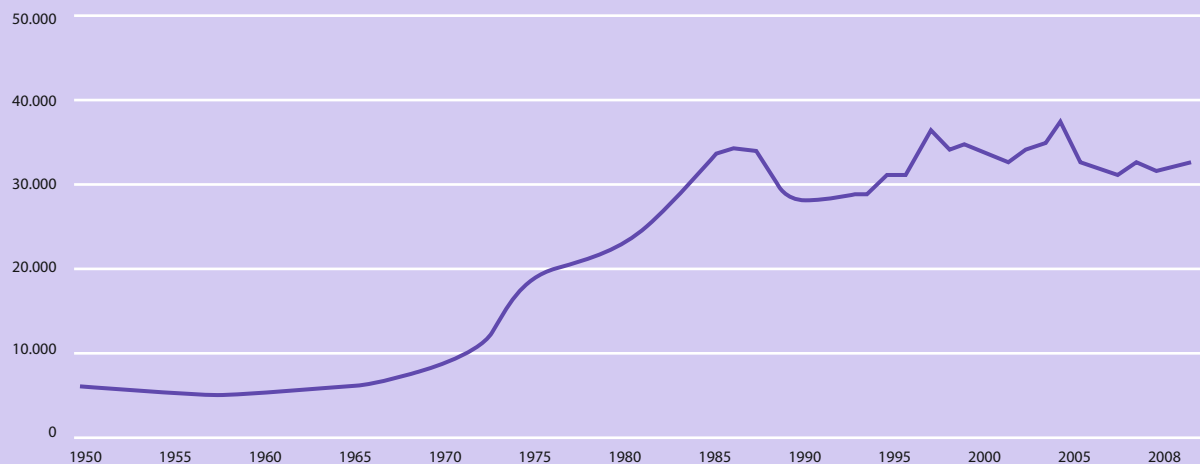
Stellingen

In de methode *Thema's Maatschappijleer voor vmbo* staat een aantal stellingen die zeer geschikt zijn en die, met toestemming van de uitgeverij, met u mogen worden gedeeld. Achter elke stelling staat het aantal punten dat leerlingen ermee kunnen verdienen.

	Eens	Oneens
De overheid moet voor gratis openbaar vervoer zorgen.	rood	blauw
Winkels mogen open zijn wanneer zij zelf willen.	blauw	rood
Grote bedrijven moeten een deel van hun winst aan de staat afgeven.	rood	blauw
De directeur van een bedrijf heeft recht op een topinkomen.	blauw	rood
Jonge criminelen moeten hard worden aangepakt.	blauw	rood
Uitkeringen kunnen best iets lager.	blauw	rood
Het is niet goed als de een heel veel verdient en de ander heel weinig.	rood	blauw
TMF mag zelf bepalen of ze clips met halfblote meiden uitzenden.	blauw	rood
Huursubsidie afschaffen: als de huur te hoog is, moet je maar verhuizen.	blauw	rood
Rijke mensen met kinderen krijgen geen kinderbijslag meer.	rood	blauw
Geen nieuwe asielzoekers toelaten: Nederland is al vol genoeg.	blauw	rood

(Bron: *Thema's Maatschappijleer voor vmbo*)

Aantal huwelijksontbindingen; door echtscheiding en door overlijden

Bron: Centraal Bureau voor de Statistiek, Den Haag/Heerlen 24 februari 2010

2. Relatiebemiddeling

Relaties veranderen door de jaren heen. Uit onderstaande tabel van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) blijkt dat het aantal echtscheidingen tussen 1970 en 1985 drastisch is toegenomen. Een andere trend is de groei van het aantal alleenstaanden. Een verklaring voor dat laatste ligt natuurlijk in het echtscheidingscijfer, maar ook in de hogere eisen die mensen aan hun partner kunnen stellen omdat ze economisch onafhankelijk zijn.

Beide ontwikkelingen gaan hand in hand met de enorme populariteit van datingsites. Het begon een jaar of tien geleden met *Relatieplanet*, een datingsite voor iedereen die naar een partner op zoek is. Tegenwoordig zijn er ook aparte sites voor hogeropgeleiden, alleenstaande moeders en actieve vijftigplussers, en zijn er zelfs sites waarop kan worden uitgezocht welke datingsite voor wie geschikt is (www.plentyoffish.nl).

Leerlingen hebben geen benul van de verandering van (het denken over) relaties. Gescheiden ouders zijn niet meer bijzonder, vader heeft zijn nieuwe vriendin via *Relatieplanet* ontmoet en via Hyves onderhouden ze hun vriendschappen. Een leuke manier om de leerlingen te laten zien dat dit vroeger anders was, is door ze hun grootouders te laten interviewen. Laat ze een stuk of tien vragen over relaties bedenken die ze aan hun grootouders kunnen voorleggen. De antwoorden verwerken ze vervolgens in een kort verslag waarin ze hun eigen denkbeelden met de antwoorden van hun grootouders vergelijken. Ook kan de leerling dezelfde vragen aan zijn eigen ouders voorleggen. Zo ontstaat er een beeld van relaties over drie generaties. Leerlingen zouden kunnen worden vrijgelaten in het bedenken van vragen, maar de docent zou ook vragen kunnen bedenken. Heel belangrijk is om als docent de vragen met de leerling even door te nemen: 'Weet je zeker dat je opa wilt vragen welk liefdesstandje zijn voorkeur geniet?'

Tot slot, een tip voor de docent. Het televisieprogramma *Andere Tijden* heeft een interessante uitzending gemaakt over een computerprogramma dat in 1967 werd gebruikt om potentiële huwelijkspartners aan elkaar te koppelen. Het programma is op 6 januari jongstleden uitgezonden en is terug te vinden op de internetpagina www.anderetijden.nl.

3. Criminaliteit heeft oorzaken

Waarom steelt een dief? Omdat hij of zij geld of een nieuwe mp3-speler nodig heeft? Maatschappijleer laat de leerlingen zien dat er ook andere redenen en oorzaken zijn aan te wijzen, zowel in de maatschappij als in de persoon. Een leuke werkvorm is om de leerlingen deze oorzaken in een toneelstuk(je) te laten verbeelden.

Verdeel de leerlingen in kleine groepen van drie of vier leerlingen en geef elke groep een andere oorzaak van criminaliteit. Zo kan de oorzaak *slechte opvoeding* prima worden verbeeld in een vader die terugkomt van een diefstal. De vader kan de zoon of dochter overhalen om de volgende keer mee te gaan. Voorbeeld doet volgen.

Geef de leerlingen een kwartier om een toneelstukje te bedenken. De docent bepaalt of de leerlingen hierin helemaal vrij worden gelaten; hij kan eventueel een (klein) scenario op papier zetten en dat leerlingen verder zelf uitwerken. Bij elke oorzaak kan de docent een scenario in zijn achterhoofd hebben, dat kan worden ingezet als ze vastlopen. Na de bedenktijd tonen de leerlingen hun toneelstuk aan de klas. Aan de klas de

taak om de oorzaak van criminaliteit uit het toneelstuk te halen. Eventueel zet de docent vooraf een lijst met redenen en oorzaken op het bord. Na elk toneelstuk wordt de uitgebeelde oorzaak besproken.

Leerlingen vinden het erg spannend om voor hun klas toneel te spelen. De docent heeft de rol van regisseur en moet ervoor zorgen dat er een veilige sfeer is.

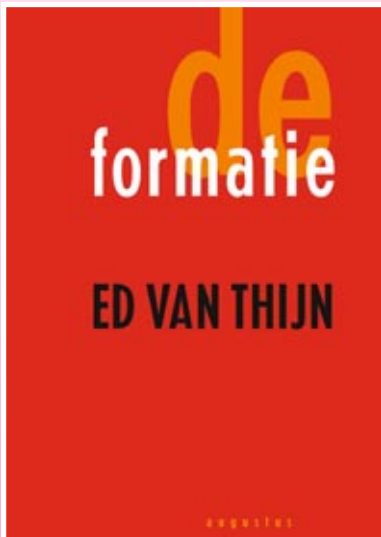
Tips

- Vertel voor de voorstellingen dat van de klas wordt verwacht dat ze het toneelspel niet verstoren.
- Zorg voor een duidelijk begin van elke voorstelling. Laat het groepje zijn positie innemen. Zodra het groepje goed staat, moet het stil zijn en kan de voorstelling beginnen.
- Tot slot, beloon na elke voorstelling het betreffende groepje met een daverend applaus. ◀

Christine Elout

Recensies

Ed van Thijn, **De Formatie**, Uitgeverij Augustus, Amsterdam, 2010, ISBN 978-90-457-0438-8, 256 pagina's, prijs: € 17,50

De serie **Dossier Maatschappijleer** is voor de zomervakantie uitgezonden, maar kan als dvd (twee stuks) worden besteld bij SchoolTV/Teleac, telefoon: 035-6293456. Ook zijn via internet www.schooltv.nl de afleveringen terug te vinden.

De formatie

Anique ter Welle

Ed van Thijn schreef een prettig leesbaar boek over kabinetsformaties in Nederland: *De Formatie*. Over hoe moeizaam deze gedwongen schijnhuwelijken vaak tot stand komen en overeind blijven en over het totale gebrek aan invloed van de kiezer op kabinetsformaties.

Wat zich in Den Haag heeft afgespeeld naar aanleiding van het rapport van de Commissie Davids, is het meest recente bewijs van de ongeloofwaardigheid van de Nederlandse coalitiepolitiek, schrijft Ed van Thijn in het eerste hoofdstuk van *De Formatie*. Kabinetten blijven zo lang mogelijk zitten uit angst voor nieuwe verkiezingen, ook al zijn coalitiepartijen al lang op elkaar uitgekeken. Sterker nog: eigenlijk is er nooit sprake geweest van echte liefde. Immers, tijdens de verkiezingscampagne hebben zij en met name hun lijsttrekkers elkaar om het hardst bestreden, en dan moeten ze vervolgens samen een nieuw kabinet vormen! Niet meer dan logisch dus dat als er nieuwe verkiezingen in zicht komen, kabinetten vaak toch nog voortijdig struikelen, aldus Van Thijn.

Wetmatigheden

Aan de hand van voorbeelden uit de geschiedenis van de Nederlandse parlementaire democratie (met veel anekdotes uit eerste hand) komt Van Thijn tot een flink aantal wetmatigheden die kenmerkend zijn voor de tussentijdse val van kabinetten. Voorbeelden zijn het genoemde doorregeren als men al lang op elkaar is uitgekeken (uit angst voor nieuwe verkiezingen), het zoeken naar een breekpunt kort voor de geplande verkiezingen en het gebrek aan regie binnen het kabinet. Vaak is de minister-president op het moment van de val aan het eind van zijn Latijn.

Deze coalitieproblematiek speelt niet alleen op landelijk, maar ook op gemeenteniveau, waar lokale coalities van vier of vijf partijen geen uitzondering zijn en er kan worden gesproken van een verontrustende daling van de kwaliteit van het bestuur. Er is een grote doorstroming en dus kenmerkt de lokale politiek zich door vele onervaren nieuw-

komers. Bovendien is door een behoorlijke werkdruk met vaak nachtelijke vergaderuren het aanbod van kandidaten beperkt.

Invloed van de kiezer

Een ander en misschien wel belangrijkste punt van Van Thijn is het totale gebrek aan invloed van de kiezer op de vraag wie op basis van de verkiezingsuitslag het land mag gaan besturen. De verkiezingen gaan slechts over de zetelverdeling in de Tweede Kamer. Volgens Van Thijn is dat een slechte zaak. Dat het land geregeerd wordt door elites is volgens hem onvermijdelijk en ook niet erg. Representatieve democratie leidt immers altijd tot verschillende politieke elites, die met elkaar om de macht concurreren, maar de Nederlandse kiezer kan deze concurrentieslag niet met zijn stem beslechten. Van Thijns, aan Maurice Duverger ontleende definitie van democratie luidt: een systeem waarin de bestuurders worden gekozen door de burgers. Het Nederlands stelsel van evenredige vertegenwoordiging, met als gevolg een meerpartijstelsel, zorgt er echter voor dat er weinig recht wordt gedaan aan de soevereiniteit van de kiezer. Tot op de dag van vandaag kiest de Nederlandse burger zijn bestuurders niet. Zelfs een eerste stap in de vorm van een voorstel van PvdA, D'66 en PPR om de formateur door de bevolking te laten kiezen is reeds in 1971 in de Tweede Kamer gestrand en sindsdien is dit onderwerp niet meer serieus op de politieke agenda verschenen.

Koestal

Mede doordat de bevolking dit recht wordt onthouden, is een stem vaker een schreeuw van onvrede of walging dan iets anders. Dit leidt tot uitwaaiering, fragmentering en verzwakking van het politieke stelsel. De door Sytze Faber uitgevonden wet van de koestal, volgens welke met name verwante partijen elkaar het meest op de huid zitten (de grootste dief van je ruif staat immers pal naast je) heeft een middelpuntvliedend effect.

De daarbij gevoegde radicaliserende uiteinden (denk aan Geert Wilders), ontzuijing en ontideologisering (en dus zweepende kiezers) plus de noodgedwongen waterige compromissen binnen een coalitie (waardoor het parlement nau-

welijks aan het controleren van de regering toekomt) leiden dan ook bijna tot een situatie waarin een *normaal* meerderheidskabinet niet meer te vormen valt.

Van Thijn ergert zich dan ook groen en geel aan de Nederlandse zelfgenoegzaamheid en zelfoverschatting met betrekking tot ons politiek stelsel: we vinden ons stelsel van evenredige vertegenwoordiging perfect en passend bij ons plurale politieke landschap. Hij verbaast zich erover dat iedereen zijn ogen voor dit ernstige democratische tekort in Nederland schijnt te sluiten. Maar ja, wat dan wel?

Kiesdrempel

Om het aantal mogelijke coalitiepartners te beperken is Van Thijn voorstander van invoering van een kiesdrempel, al is het maar een lage van 2 procent, zoals de Deense kiesdrempel. Ook is hij van mening (al in 1966 schreef hij hierover een artikel in *Socialisme en Democratie*) dat de kabinetsformatie eigenlijk aan een aantal regels gebonden zou moeten worden:

'Zo krijgt de lijststaanvoerder van de grootste partij de formatieopdracht, weerspiegelen de getalsverhoudingen in het te vormen kabinet die van de zetels in de Tweede Kamer, en mogen partijen om beurten hun voorkeur uitspreken voor de te bezetten departementen. Kandidaat-ministers kunnen tijdens de constituerende vergadering twee à vier programmapunten inbrengen. Wanneer de onderhandelingen (inclusief één herkansing) mislukken, worden er nieuwe verkiezingen uitgeschreven.'

Hij beaamt echter dat in de praktijk het vormen van coalities zonder regels al ingewikkeld genoeg is, zoals oud-premier Willem Drees in een reactie op het artikel van Van Thijn reeds opmerkte. Ten slotte bespreekt Van Thijn de mogelijkheid van een minderheidskabinet, met een meer onafhankelijke rol voor het parlement, maar hij verwerpt dit idee met het argument dat het niet goed binnen het Nederlandse constitutionele bestel past.

De Formatie biedt een heldere analyse van de problemen in ons politieke stelsel. Een helder, uitgewerkt antwoord op de vraag hoe de invloed van de kiezers op de politieke leiders en bestuurders substantieel kan worden vergroot, geeft Van Thijn echter eigenlijk niet. Dat is jammer,

want ik had graag zijn ongetwijfeld interessante ideeën hierover gelezen. ◀

Dossier Maatschappijleer verfilmd

Wolter Blankert

SchoolTV is zo vriendelijk geweest het programma *Dossier Maatschappijleer voor havo/vwo in ruim tweeënhalf uur film samen te vatten, verspreid over acht afleveringen van ongeveer twintig minuten. De medewerking van Nationaal expertisecentrum leerplanontwikkeling (SLO) en het Centraal Instituut voor Toetsontwikkeling (Cito) staat er borg voor dat het programma goed uit de verf komt, voor zover dat in dit korte bestek mogelijk is.*

Dossier Maatschappijleer wijdt steeds twee afleveringen aan de vier domeinen Rechtsstaat, Parlementaire democratie, Verzorgingsstaat en Pluriforme samenleving. De eerste aflevering leidt het thema in naar aanleiding van een min of meer concreet voorbeeld (vergrijzing, klimaat en dergelijke), de tweede aflevering behandelt het domein in algemene zin, met heldere *leerschema's*.

Weinig verrassing

Aan deze film valt wel af te zien dat het budget van SchoolTV/Teleac voor een dergelijke serie helaas beperkt is. Elke aflevering volgt een vast stramien zonder veel verrassingen. Een commentator ontfermt zich over het eigenlijke verhaal, aangevuld door een trio deskundigen. Het gelaat van deze vier personen vult het beeldscherm gedurende het merendeel van de speelminuten. Rob Wijnberg sluit elke aflevering af met een column van ongeveer drie minuten. Daarbij kondigt hij zeker aardige en soms bovendien originele opvattingen, maar of deze jeugdige filosoof alle vwo-scholieren acht keer weet te boeien, kan worden betwijfeld; temeer omdat hij gedurende zijn hele spreektijd in beeld blijft, zij het soms vergezeld van een foto of schilderij van een andere denker. Van echte documentaires, waarin het onderwerp op een aansprekende manier

in filmische beelden wordt weergegeven, lijkt dus geen sprake. Werkelijke filmbeelden blijven beperkt tot een vakbondsdemonstratie, de onvermijdelijke rap en nog enkele andere korte flitsen, waarbij aangetekend dat een echte documentaire een veelvoud zou kosten.

Rita Verdonk

Per onderwerp komen wel tegengestelde opinies aan bod, maar commentaar op elkaar blijft achterwege. Als een *deskundige* aanvechtbare of onjuiste stellingen verkondigt, kan dat wel eens lastig uitpakken. Zo heeft Rita Verdonk in aflevering 8 (Pluriforme samenleving: cultuur en cultuurverschillen) een prominente plaats gekregen. Hoewel het weinig chic meer is om deze vroegere minister op de korrel te nemen, vraagt haar bewering dat de Nederlandse identiteit glashelder in de grondrechten van de Nederlandse Grondwet is gedocumenteerd om een weerwoord. Wijken die grondrechten (vrijheid van meningsuiting enzovoorts) dan af van de grondrechten in andere (beschaafde) landen? Met enig recht kan men natuurlijk wel stellen dat hier een taak voor de leraar ligt. Ook de bewering 'dat ten tijde van de verzuiling een vrije pers eigenlijk niet bestond' (aflevering 7, Massamedia en politiek), vraagt om een tegengeld en zo zijn er nog wel meer uitspraken van *deskundigen* die niet van zo'n grote deskundigheid getuigen, of althans om commentaar vragen.

Uitstekend bruikbaar

Ondanks deze kanttekeningen, gaat het om uitstekend bruikbaar materiaal, voor havo en vwo (conform de doelgroep). Ook bij Maatschappijwetenschappen kan het materiaal prima van pas komen. Als leraar doet u zichzelf tekort als u de serie niet geheel of gedeeltelijk gebruikt. Zoals gebruikelijk bij SchoolTV/Teleac zijn er bovendien heel wat aanvullende materialen beschikbaar. Op internet kunnen leerlingen en leerkrachten hun eigen website vinden. Daar bestaat tevens de mogelijkheid pdf-bestanden op te vragen met per aflevering behoorlijk pittige multiplechoicevragen. Liefhebbers van schriftelijk materiaal kunnen bovendien voor 17,50 euro een ouderwetse handleiding bestellen. Aan gebruiksmogelijkheden bestaat kortom geen gebrek. ◀

NVLM genomineerd!

De NVLM is genomineerd voor een *Democracy Ribbon*. Dit is een lintje, speciaal ontworpen voor de Internationale Dag van de Democratie in Nederland. Het wordt uitgereikt aan mensen of organisaties die een bijzondere inzet voor de ontwikkeling van de democratie hebben getoond. De *Democracy Ribbons* 2010 worden op 15 september in Den Haag uitgereikt. Het NVLM-bestuur hoopt natuurlijk dat de NVLM in dit jubileumjaar het lintje krijgt, maar de concurrentie is groot. U vindt alle genomineerden op:
www.dagvandedemocratie.eu.

Examens

Naar aanleiding van de examenbesprekingen heeft de NVLM een aantal algemene vragen en opmerkingen voorgelegd aan het College voor Examens (CvE). Deze vragen en opmerkingen komen met enige regelmaat terug in de examenbesprekingen en verdienen ons inziens een antwoord. Wij vroegen onder andere aandacht voor de volgende punten:

- Is het mogelijk het examen minder lang te maken, zodat leerlingen niet in tijdnood komen?
- De bronnen zijn vaak te lang. Bovendien zijn veel vragen ook zonder bron goed te maken.
- Is het mogelijk gelaagde vragen op te delen in een a- en een b-gedeelte?
- Het is veel docenten niet duidelijk of er bij een maximumscore van bijvoorbeeld twee punten, zonder onderverdeling, ook één punt voor een half goed antwoord mag worden toege-

kend. Kan de instructie hierover in het correctievoorschrift duidelijker worden geformuleerd?

- Op dit moment zijn de examens van vmbo-gl/tl en vmbo-kb vaak grotendeels identiek. Qua inhoud is dit wellicht te verdedigen, maar in de vraagstelling zou meer verschil aangebracht kunnen worden.

Zodra wij een schriftelijke reactie op deze vragen en opmerkingen ontvangen leest u daar meer over in dit blad of de e-mailnieuwsbrief.

Nieuw Document Loopbaan en burgerschap in het mbo

In mei heeft de MBO Raad een nieuw voorstel *Loopbaan en burgerschap in het mbo* aangeboden aan staatssecretaris Marja van Bijsterveldt. De MBO Raad dringt er nu bij de staatssecretaris op aan dit document vast te stellen zodat het per 1 augustus 2011 in kan gaan. De NVLM is van mening dat ook in deze laatste versie van het Brondocument aan aantal voorwaarden voor goed burgerschapsonderwijs in het mbo ontbreekt. Inmiddels hebben wij met de directie BVE van het Ministerie van OCW over het nieuwe document gesproken. In dat gesprek werd ons duidelijk gemaakt dat er slechts ruimte is voor een beperkt aantal marginale wijzigingen in het *Document Loopbaan en burgerschap*. De NVLM mocht nog wat voorstellen doen om kenniselementen aan het document toe te voegen. Voor een breder gesprek over de kwaliteit van het burgerschapsonderwijs in het mbo bleek geen ruimte. Een passage over bevoegde docenten past bijvoorbeeld niet in het document en een resultaatverplichting voor studenten is een gepasseerd station. Wij hebben de directie BVE na het gesprek onze wijzigingsvoorstellen gestuurd en tegelijkertijd aangegeven dat dit document, ook met deze aanpassingen, niet op draagvlak onder mbo-docenten kan rekenen. Het document is voor docenten inhoudelijk veel te mager en geeft mbo-opleidingen te veel ruimte om niet-gekwalificeerde docenten slecht onderwijs te laten geven. Bevoegde docenten Maatschappijleer en een resultaatverplichting voor studenten zijn naast voldoende kenniselementen essentieel voor goed burgerschapsonderwijs. Wij vrezen echter dat een dergelijke integrale visie op burgerschapsonder-

wijs bij het ministerie weinig ingang vindt. Wellicht biedt een nieuw kabinet op dit terrein nieuwe kansen? De invoering van het wetsvoorstel competentiegerichte kwalificatiestructuur is na de val van het kabinet door de Tweede Kamer controversieel verklaard. Nieuwe bewindslieden van OCW en LNV bepalen of zij het voorliggende wetsvoorstel (al dan niet gewijzigd) in behandeling willen brengen bij de Tweede Kamer. Bij de eventuele behandeling van dat wetsvoorstel zal de NVLM opnieuw aan de bel trekken om te voorkomen dat mbo-opleidingen het burgerschapsonderwijs met het *Document Loopbaan en burgerschap* in de hand verder uitkleden.

Coen Gelinck

NVLM-bestuur

Hans Teunissen, voorzitter

telefoon: 06-28125692

e-mail: hansteunissen@nvml.nl

Coen Gelinck, secretaris

Nieuwe Prinsengracht 78 II

1018 VV Amsterdam

telefoon: 06-40755812

e-mail: coengelinck@nvml.nl

Tom Stroobach, penningmeester

telefoon: 0320-249481

e-mail: tomstroobach@nvml.nl

Arthur Pormes

e-mail: arthurpormes@nvml.nl

Ingrid Faas, ledenadministratie

e-mail: ingridfaas@nvml.nl

Rob van Otterdijk

e-mail: robvanotterdijk@nvml.nl

Felix van Vugt

e-mail: felixvanvugt@nvml.nl

Patricia Leenders

e-mail: patricialeenders@nvml.nl

Ruth Esselink, aspirant-bestuurslid

e-mail: ruthesselink@nvml.nl

www.nvml.nl

Girorekening NVLM: 1889654

Gesignaleerd

De Nacht Van

Het A+O fonds Gemeenten heeft in het kader van de campagne *Bij de gemeente heb jij het in de hand* de game *De Nacht Van* ontwikkeld. De game is er op gericht om ambtenaren meer inzicht te geven in wat er komt kijken bij het organiseren van een evenement. De speler is bij deze game een gemeenteambtenaar. Door het nemen van beslissingen moet hij een groot festival in de gemeente tot een succes maken. Hij krijgt hierbij te maken met een kritische wethouder, lastige ambtenaren, een veeleisende festivalorganisator en boze burgers. De game zit visueel goed in elkaar en is goed te gebruiken in de lessen Maatschappijleer. Vreemd is wel dat de rol van de gemeenteraad, de burgemeester en de politie niet wordt behandeld. Ook is het taalgebruik soms wat lastig. De game is hierdoor meer geschikt voor havo/vwo-leerlingen.

Meer informatie: www.denachtvan.nl.

Duurzaamheid in het onderwijs

Het is belangrijk dat leerlingen in een vroeg stadium met vraagstukken rond duurzame ontwikkeling worden geconfronteerd en dat zij ontdekken dat hun eigen keuzen kleine en grote gevolgen kunnen hebben. Hoe kunnen docenten dit brede onderwerp in de lessen integreren? Op de website duurzaamheid.kennisnet.nl worden leerlingen en leerkrachten breed geïnformeerd over duurzaamheid. Daar-

naast biedt het praktische informatie – bijvoorbeeld lessuggesties, aansprekende opdrachten, kant-en-klaar lesmateriaal en *webquests* – waar in de lessen mee kan worden gewerkt.

Op de website van Kennisnet vindt u links naar pagina's voor docenten in het voortgezet onderwijs en voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs.

Meer informatie:

<http://duurzaamheid.kennisnet.nl>.

Aanpak van radicalisme

Zowel burgers als professionals (bestuurders, docenten, politieagenten, jeugdwerkers) krijgen steeds vaker te maken met radicaliserende jongeren. Hun reactie op deze jongeren kan deze radicalisering verzwakken of versterken. Om goed om te gaan met dit thema is meer duidelijkheid nodig over het proces van radicalisering. Het boek *Aanpak van radicalisme, Een psychologische analyse* van Arjan de Wolf en Bertjan Doosje beschrijft stapsgewijs hoe het proces van radicalisering zich op dit moment in Nederland voltrekt. Duidelijk wordt op welk moment welke interventies kunnen worden gehanteerd, zodat deradicalisering plaatsvindt.

Het boek besteedt aandacht aan de toetsing van de gedragswetenschappelijke inzichten aan de Nederlandse situatie en biedt tevens unieke gegevens over de ontwikkeling van de Hofstadgroep.

Dit boek leert een ieder om radicalisering in Nederland te herkennen, leert bestuurders om hun beleid met betrekking tot dit thema te optimaliseren en leert docenten, politieambtenaren, sociaal pedagogen en jeugdwerkers hoe om te gaan met deze problematiek.

Meer informatie: www.swpbook.com.

Maatschappij & Politiek

is een uitgave van het Instituut voor Publiek en Politiek. Hierin zijn tevens opgenomen de mededelingen van de NVLM. De redactieleden zijn in hun journalistieke werkzaamheden onafhankelijk.

Redactie

Bas Banning, Wolter Blankert, Radboud Burgsma, Christine Elout, Coen Gelinck, Hans van der Heijde (hoofdred.), Lieke Meijs, Hessel Nieuwelink, Gerard van Rossum, Anique ter Welle, Jeff Peck (correspondent New York, VS).

Eindredactie

Maarten Cras

Vormgeving

Addy de Meester

Omslagfoto

Paul Goossen

Druk

Drukkerij Haasbeek

Uitgever

Instituut voor Publiek en Politiek,

Prinsengracht 915

1017 KD Amsterdam

telefoon 020 521 76 00

e-mail: uitgeverij@publiek-politiek.nl

Redactiesecretariaat

Instituut voor Publiek en Politiek

Prinsengracht 915

1017 KD Amsterdam

telefoon 020 521 76 00

e-mail menp@publiek-politiek.nl

www.maatschappijenpolitiek.nl

Abonnementsprijs M & P 2010

€46,50 per jaar. Studenten €39,70. Scholen en instellingen €50,90. M & P verschijnt acht keer per jaar. Losse nummers €6,20 (exclusief verzendkosten).

Nieuwe abonnementen

Abonnementen kunnen op elk gewenst tijdstip ingaan na ontvangst van het abonnementsgeld. Afhankelijk van de ingangsdatum wordt een evenredig gedeelte van de prijs van een jaarabonnement in rekening gebracht. Abonnementen kunnen ook worden aangegaan met terugwerkende kracht. Dit is echter afhankelijk van de voorraad oude nummers. Aanmelding van nieuwe abonnees bij de uitgever.

Beëindiging abonnement

Opzegging schriftelijk tot 1 december van het lopende abonnementsjaar.

Auteursrecht

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd zonder voorafgaande toestemming van de redactie met uitzondering van de tekst van het leerlingenmateriaal, indien dit geschiedt zonder winst oogmerk. In alle gevallen dient de bron duidelijk te worden vermeld.

Advertenties

Tarieven op aanvraag verkrijgbaar bij de uitgever, telefoon 020 5217600.

Kopij en mededelingen

Bijdragen naar het redactiesecretariaat.

ISSN 1566-1555

**Het komende nummer van
Maatschappij & Politiek
verschijnt op 27 september**

